

PENOLOGICKÉ DNY

2013–2017

**Ohlédnutí za pěti a půl ročníky
penologických konferencí ve Stráži p. R.
a za jejich zakladatelem**

Věnováno památce PhDr. Jana Sochůrka, Ph.D.

**Akademie
Vězeňské
služby
České republiky
2018**

Fotografie: Pohledy do auly Akademie VS ČR během V. Penologických dnů 21. 9. 2017

© Akademie Vězeňské služby České republiky, Stráž pod Ralskem 2018

ISBN 978-80-270-4570-9

Obsah

Úvod ředitele Akademie Vězeňské služby České republiky	4
Připomínka obsahu Penologických dnů v letech 2013–2017	5
I. Penologické dny 2013 – Drogy v současné penitenciární praxi I.	5
II. Penologické dny 2014 – Drogy v současné penitenciární praxi II.	6
Zpráva o konání II. Penologických dnů	6
III. Penologické dny – Drogy v současné penitenciární praxi III.	8
Zpráva o konání III. Penologických dnů:	8
Mimořádná konference v květnu 2015	11
Akademie VS ČR důstojně oslavila 100. výročí narození Jiřího Čepeláka	11
IV. Penologické dny 2016	13
V. Penologické dny	14
Vybrané referáty a připomínka díla PhDr. Jana Sochůrka, Ph.D.	15
Referát Dr. Sochůrka přednesený na II. Penologických dnech v roce 2014	15
Poslední přednáška Dr. Sochůrka na V. Penologických dnech roku 2017:	22
Nekrolog o Dr. Sochůrkovi	25
Vzpomínka vyučujících (a studentů) Technické univerzity v Liberci na doktora Jana Sochůrka	27
Bibliografie prací PhDr. Jana Sochůrka, Ph.D.	30
Předběžné materiály na VI. Penologické dny 18. a 19. září 2018	36
Úvodní zamyšlení k tématu sebevražd	36
Anotace některých referátů VI. Penologických dnů 18. a 19. 9. 2018	37

Úvod ředitele Akademie Vězeňské služby České republiky

Nepřetržitá řada každoročních Penologických dnů organizovaných Akademií VS ČR ve Stráži pod Ralskem má za sebou prvních pět let. S hrdoostí můžeme konstatovat, že to byla léta úspěšná. Cyklus konferencí odpovídal pokaždé pedagogickým zásadám vědeckosti, odbornosti, náročnosti, spojení teorie s praxí, obecnosti a specializace, motivace k uplatnění nových nápadů aktivním dialogem přednášejících a účastníků, příležitostí k výměně zkušeností s kolegy ze spolupracujících resortů, prevencí profesní slepoty a vyhoření, opětovným probuzením zájmu atd. K důležitým pedagogickým principům však patří také zásady trvalosti, postupnosti a následnosti. V případě Penologických dnů z nich vyplývá pro pořádající organizaci jedna důležitá povinnost – vytvořit tradici.

Každá společnost pro svůj rozvoj a sebepocitování potřebuje tradice. Ony jsou tím pevným bodem v prostoru a čase, o který se můžeme opřít a každý rok k němu znovu napřít své úsilí, plány a vize. V neustále se měnícím proudu všedních praktických starostí potřebujeme pro omládnutí firmy, či státní instituce trvalé firemní tradice. Jsou to podobná slova: ovládnutí a omládnutí firmy. Kdo chce firmu ovládat, musí vědět, že jedině trvalou péčí o její teoretický růst v ní firemní duch nezestárne a firma se pak nezačne blížit krachu. Tradici sebereflekující organizace nevybudujeme bez vnímavých a tvůrčích jednotlivců, které spojuje zájem o dosahování společných cílů. A smutek, či radost provázející toto dosahování.

Po pěti letech můžeme bilancovat, čeho jsme dosáhli. A zda jsme schopni jít dál.

Jdeme „od desítky k pěti“, nebo od pěti k desítky a dále? Letošní Penologické dny mohou být v mnohém přelomové. A to nejen tím, že v pomyslné dekádě vstupujeme do druhé poloviny, stojíme před šestými Penologickými dny. Přelomovost má vždy rozměr kvalitativní a kvantitativní. Něco se tedy musí změnit. Lépe řečeno: něco musíme změnit my. Nikdo jiný to za nás neudělá.

V roce 2018 nás opustil zakladatel, organizátor a hlavní spiritus agens všech dosavadních pěti setkání penologů z České republiky a často také kolegů ze zahraničí. Byl jím učitel Akademie VS ČR PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D. Bez něho by

Penologické dny nebyly. On byl svorníkem. On využíval svých kontaktů a obrovské tvůrčí i organizační schopnosti k tomu, aby se ve Stráži potkávali lidé, kteří se měli potkat a kteří by se možná jinak nepotkali.

Jeho odchod je pro nás výzvou: Zvládneme to? Najde se více lidí, kteří potáhnou za jeden provaz a na provázku zděděném po doktoru Sochůrkovi každý rok udělají nový uzel?

Při konání prvních pěti Penologických dnů bylo nesporně jednou vadou na kráse, že dosud jsme uprostřed jiných povinností nevydali žádný sborník, který by shrnoval plody jednání těchto vysoce odborných konferencí. Nové myšlenky a vlastní předsevzetí si lidé odnášeli ze Stráže pod Ralskem pouze ve svých poznámkových blocích. Proč dosud nevyšel žádný sborník? Důvodů je mnoho a nejsou to výmluvy. Co se historii stane, má své důvody a bohužel se to už jinak státi nemůže. Zjistili jsme to, když jsme se po odchodu doktora Sochůrky snažili poskládat, co vlastně zbylo. Není toho mnoho. Někteří referující prezentovali před auditoriem odborníků informace neurčené laické veřejnosti, proto neměli zájem, aby jejich referáty byly publikovány. Někdy se zase podařilo doktoru Sochůrkovi pozvat věhlasné odborníky, s nimiž již samotné setkání bylo odborným blahem, po němž zůstávala nesmazatelná stopa setkání se skutečnou kapacitou. Tyto osobnosti ovšem hovořily bez poznámek a usilovat o tištěnou verzi zvukového záznamu nebylo eticky vhodné.

Přelomový rok jsme chtěli zahájit shrnutím bohaté žně zaseté v uplynulých pěti letech. Pokusili jsme se o to alespoň zachovanými přehledy referátů a zpráv, které z internetu již dávno zmizely. Musíme proto čtenáře požádat o shovívavost. Pamětníci si řeknou „alespoň něco“ a noví účastníci budou mít alespoň mlhavou představu, kolik konferenční práce bylo vykonáno. Nové referující budeme žádat o možnost zveřejnění alespoň základního obsahu jejich vystoupení.

Tento sborník jsme také využili k publikování materiálů připomínajících osobnost zakladatele Penologických dnů PhDr. Jana Sochůrky, Ph.D. a připojili jsme alespoň některé referáty, které na Penologických dnech přednesl. I tak se snad tento sborník stane důstojnou připomínkou jeho práce a práce mnoha dalších osobností, které se na úspěchu minulých ročníků podíleli.

vrchní rada

**plk. Ing. František Vlach, MBA, Ing-Paed IGIP
ředitel Akademie Vězeňské služby ČR**

Připomínka obsahu Penologických dnů v letech 2013–2017

I. Penologické dny 2013 – Drogy v současné penitenciární praxi I.

7–8. 10. 2013

Konference byla pořádána ve spolupráci s Klinikou adiktologie 1. LF UK a VFN Praha

7. 10. 2013

prof. PhDr. Anna Hogenová, CSc.	<i>Drogová závislost z filosofického pohledu.</i>
PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.	<i>Drogová závislost v penitenciární praxi.</i>
MUDr. Vladimíra Vičková Znenáhlíková, MUDr. Věra Kodešová	<i>Substituční léčba a detoxifikace.</i>

8. 10. 2013

Mgr. Kateřina Grohmannová	<i>Monitoring drog ve vězeňské populaci.</i>
plk. Mgr. Jakub Frydrych, plk. Mgr. Pavel Hoffman	<i>Drogy jako bezpečnostní problém.</i>
Bc. Tomáš Koňák	<i>Rozvoj drogových služeb ve věznicích podle Akčního plánu.</i>
Mgr. Olga Šustrová (Škvařilová), Mgr. Aleš Vaněk	<i>Spolupráce s nevládními organizacemi v podmínkách vězeňství.</i>

PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D. s asistentkami u prezenčního stolku při vítání účastníků konference ve vstupním kruhovém foyeru budovy Akademie Vězeňské služby ČR.

II. Penologické dny 2014 – Drogy v současné penitenciární praxi II.

16–17. 9. 2014

Téma: Návykové a impulzivní poruchy – opomíjený penitenciární problém?

16. 9. 2014

prof. PhDr. Michal Miovský, Ph.D.	<i>Koncepce adiktologické péče v ČR: implikace pro vězeňský systém a nová výzva pro spolupráci a zajištění odborné péče.</i>
prof. PhDr. Anna Hogenová, CSc.,	<i>Ontologické důvody drogové závislosti.</i>
plk. Mgr. Ivan Bílek, pplk. Mgr. Jan Melša, pplk. Mgr., Bc. Ivo Mitáček	<i>Alkohol a toxikomanie u příslušníků VS ČR.</i>
doc. PhDr. Vratislava Černíková, CSc., pplk. PhDr. JUDr. Jana Firstová, Ph.D.	<i>Kontinuální sociální péče o mladistvého pachatele s drogovým problémem.</i>
PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.	<i>Penologie na rozcestí?</i>
PhDr. Helena Kalábová, Ph.D.	<i>Syndrom narušené rovnováhy a závislosti na odměně v ordinaci rodinného terapeuta.</i>
Mgr. Tomáš Koňák, Mgr. František Drahý	<i>Prevalence užívání drog v populaci odsouzených – první souhrnné výsledky posouzení nástrojem SARPO</i>

17. 9. 2014

plk. Mgr. Jakub Frydrych	<i>Drogová problematika v souvislostech.</i>
Mgr. Jana Pokorná, Mgr. Alena Jahodová, npor. Mgr. Iva Kohoutová.	<i>Vliv užívání návykových látek na změny chování u odsouzených žen v průběhu výkonu trestu.</i>
Mgr. Jiřina Vopatová	<i>Impulzivní a návykové poruchy u mladistvých vězňů.</i>
Mgr. Andrea Pífková, Mgr. Pavel Frýdek,	<i>Možnosti práce s impulzivním klientem v rámci komunitního prostředí VTOS.</i>
mjr. Mgr. Dagmar Roztočilová,	<i>Eliminace průniku drog do věznice jako penitenciární problém – realita, možnosti a limity.</i>
PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.,	<i>Svoboda závislých.</i>

Zpráva o konání II. Penologických dnů

Problematika zneužívání návykových látek v souvislostech penitenciární praxe byla ústředním tématem odborné konference Drogy v penitenciární praxi II., která se ve dnech 16. a 17. září 2014 konala v Akademii Vězeňské služby ČR ve Stráži pod Ralskem. Konference byla otevřená i širším tématům vztahujícím se k penitenciární praxi, např. filozofickým a teoretickým souvislostem zneužívání návykových látek.

Jednání se účastnili členové akademické obce z Karlovy Univerzity, Policejní akademie a Technické univerzity v Liberci, příslušníci Policie ČR ze dvou specializovaných složek v čele s ředitelem Generální inspekce bezpečnostních sborů a Národní protidrogové centrály, psychiatři a další specialisté z věznic a vazebních věznic z celé ČR. Místní veřejnost, záštitu městského úřadu a regionálních složek tradičně reprezentovala starostka Stráže pod Ralskem Bc. Věra Reslová spolu s místostarostkou Ing. Jitkou Urbánkovou.

Po úvodním slovu ředitele Akademie Vězeňské služby plk. Mgr. Maláta, který přivítal všechny hosty a účastníky konference, se slova ujal přednosta Kliniky adiktologie I. lékařské fakulty UK a VFN

prof. PhDr. Michal Miovský, Ph.D., který se podrobně zabýval problematikou realizace koncepce adiktologické péče v ČR a její implikace do penitenciárního prostředí. Upozornil zejména na složitý vývoj toxikomanické scény včetně do pozadí zatlačeného problému závislosti na alkoholu. Jeho vystoupení opět potvrdilo, že protidrogová prevence ve věznicích je významnou součástí celorepublikové strategie, se kterou systémový rozvoj naší adiktologie musí počítat.

Patříčný filosofický nadhled a udivující souvislosti vnesla do jednání konference mezinárodně uznávaná fenomenoložka prof. PhDr. Anna Hogenová, CSc. z Pedagogické fakulty UK v Praze, která hovořila na téma *Ontologické důvody drogové závislosti* a mezi přítomnými zanechala hluboký dojem.

O problematice zneužívání alkoholu a návykových látek příslušníky policie, vězeňské služby a celní správy hovořil ve svém vystoupení ředitel GIBS plk. Mgr. Ing. Ivan Bílek. Upozornil zejména na dopravní nehody pod vlivem alkoholu a návykových látek, ale i zjištění jejich přítomnosti při výkonu služby nebo souvislosti s koruptivním jednáním. Představil rozsáhlou agendu a kompetence GIBS jako úřadu, jenž si brzy po svém vzniku získal vysoký respekt, ale zároveň přítomností svou a svých kolegů, s nimiž se zapojil do diskuse během konference, prokázal hloubku informovanosti a vysoce odborný zájem, který příslušníci GIBS mají o problematiku praktických denních starostí příslušníků a zaměstnanců VS ČR.

Jako inspirující pro zacházení s vězni přijali účastníci konference i vystoupení PhDr. Heleny Kalábové, Ph.D., z Technické univerzity v Liberci, která se zabývala syndromem narušené rovnováhy a závislosti na odměně u pacientů v ordinaci rodinného terapeuta.

Ředitel Národní protidrogové centrály Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR plk. Mgr. Jakub Frydrych se ve svém vystoupení zabýval aktuálními souvislostmi zneužívání návykových látek v ČR a v zahraničí. Posluchači tak měli možnost nejen získat širší pohled na tuto problematiku, ale v závěru je referující předem připravenými cílenými otázkami vyzval k otevřené diskusi. Ukázalo se, a je to potěšitelné, že i zásluhou loňské konference ve Stráži pod Ralskem se příslušníci NPC v uplynulém roce kvalifikovaně zamýšleli nad možnostmi rozšíření spolupráce s VS ČR. Mimo jiné zmínil i potřebu užší spolupráce NPC a oddělení prevence a stížností ve věznicích.

Další vystoupení se týkala např. prováděných výzkumů v oblastech zneužívání drog vězněnými pachateli, potřebou podpory pro práci specializovaných oddělení, teoretickými problémy současné penologie, řešením problematiky průniku drog do věznic, specifiky zneužívání návykových látek vězněnými ženami a mladistvými nebo dílčích výstupů o toxikomanické scéně současné vězněné populace tak, jak je identifikována nástrojem SARPO. Řada referátů by si zasloužila samostatnou publikaci v odborném tisku. Individuálními, či kolektivními autory byli pracovníci generálního ředitelství VS ČR, věznic a vazebních věznic v Olomouci, ve Světlé nad Sázavou, ve Všehrdech, v Kuřimi, ve Stráži pod Ralskem a Akademii VS ČR.

Závěrečné zamyšlení učitele AVS ČR PaedDr. Lubomíra Bajcury, Ph.D. se originálním způsobem zabývalo pedagogickým a spirituálním rozměrem vztahu závislého jedince a společnosti. Přispělo také k povzbuzení všech vychovatelů a specialistů VS ČR v jejich lidsky exponované a profesně náročné odpovědné práci se skupinou odsouzených, jejíž rizikový sklon k recidivě zná a živě se o ni zajímá profesní i laická veřejnost.

Poděkování patří také moderátorkám jednání konference, doc. PhDr. Vratislavě Černíkové, CSc. z Policejní akademie ČR a plk. PhDr. Gabriele Slovákové, Ph.D., ředitelce Věznice ve Světlé nad Sázavou. Mezi milými hosty byla také PhDr. Miluše Urbanová, CSc., někdejší vědecká pracovnice Výzkumného ústavu penologického.

Jako čestné a příjemné povinnosti se rozloučení s delegáty letošní konference ujal ředitel AVS ČR plk. Mgr. Bořivoj Malát. Velmi srdečně poděkoval všem účastníkům za aktivní přístup a tvůrčí vědeckou atmosféru, která panovala po oba dny jednání. Ubezpečil přítomné, že i on osobně podporuje rozvoj vzdělávání a výzkumu v oblasti penitenciární problematiky adiktologie. K tomu chce AVS přispět návratem k pořádání víceúrovňových specializačních kurzů zejména pro ty zaměstnance, kteří pracují s vězněnými problémovými uživateli drog nebo na drogách závislími. Vyjádřil také naději na opětovné setkání při obdobné konferenci v roce 2015 ve Stráži pod Ralskem.

PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.

PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Zpráva byla po skončení Penologických dnů publikována na internetových stránkách Akademie VS ČR.

III. Penologické dny – Drogy v současné penitenciární praxi III.

15–16. 9. 2015

Téma: Alkohol, inhalační drogy a zneužívání léčiv v penitenciárních souvislostech – opomíjené závislosti z pohledu adiktologie?

prim. MUDr. Veronika Kotková	<i>Naše malá štěstíčka, kouzelné pilulky aneb společensky tolerované závislosti.</i>
MUDr. Ivan Platz	<i>Možnosti terapeutické práce s dospívajícími uživateli drog (Cesta Řevnice – oddělení s výchovně léčebným režimem pro mládež ohroženou drogovou závislostí).</i>
Mgr. Lukáš Dirga	<i>Možnosti a limity využití penitenciární sociologie v penitenciárním výzkumu.</i>
plk. Mgr. Ivan Bílek	<i>Trestná činnost příslušníků a zaměstnanců VSČR na úseku alkoholové a nealkoholové toxikomanie.</i>
prim. MUDr. Marian Koranda	<i>Specifika adiktologické péče u dětí a dospívajících.</i>
plk. Mgr. Jakub Frydrych	<i>Stav nelegálních drogových trhů v ČR se zřetelem k prostředí VTOS.</i>
PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.,	<i>Kdo se nepoučí z historie....</i>

Zpráva o konání III. Penologických dnů:

III. penologické dny ve znamení závislostí na léčivech

Zneužívání léčiv s psychotropními účinky patří k evergreenům vězeňské drogové scény. Nutno dodat, že totéž platí i o jejich roli v celé společnosti.

I to byl jeden z důvodů, proč Akademie Vězeňské služby ČR zvolila tuto problematiku jako téma III. penologických dnů, které pořádala ve svých prostorách ve Stráži pod Ralskem ve dnech 15. a 16. září 2015 s podtitulem: „Drogy v penitenciární praxi - Alkohol, inhalační drogy a zneužívání léčiv v penitenciárních souvislostech – opomíjené závislosti z pohledu adiktologie?“

Po dvou předcházejících tématech z roku 2013, kdy se z obecného pohledu projednávala problematika zneužívání návykových látek v souvislostech penitenciární praxe, a z roku 2014, kdy tématem konference byly návykové a impulzivní poruchy, se tak uzavřel pomyslný kruh témat aktuální vězeňské toxikomanické scény.

O naléhavosti letošního tématu svědčí dvě skutečnosti:

1. Jednání konference se zúčastnili významní představitelé bezpečnostních složek v čele s generálním ředitelem VS ČR brig. gen. PhDr. Pavlem Ondráškem a plk. Ing. Ivanem Bílkem, ředitelem GIBS. Akademickou obec reprezentovali zejména děkan fakulty bezpečnostně právní PA ČR plk. doc. JUDr. David Zámek, Ph.D., proděkan pro vědu a výzkum téže fakulty plk. doc. PhDr. Vratislava Černíková, CSc., vedoucí katedry kriminologie uvedené fakulty plk. PhDr. JUDr. Jana Firstová, Ph.D. Dále byli přítomni i akademičtí pracovníci z dalších univerzit i penitenciární odborníci – lékaři, psychologové, speciální pedagogové, vychovatelé a další z organizačních jednotek VS ČR.

2. Kapacita jednacího sálu byla zcela naplněna a pořadatelé museli již několik týdnů před konáním konference zastavit příjem přihlášek a odmítnout tak mnoho dalších zájemců jak z vězeňství, tak civilních organizací.

Pro letošní ročník konference se podařilo zajistit přední odborníky na danou tematiku.

Hlavních referátů se ujali:

- prim. MUDr. Veronika Kotková z Resocializačního a psychoterapeutického oddělení K 20 a Detoxu K 20 Psychiatrické nemocnice Kosmonosy;
- prim. MUDr. Marian Koranda z Dětského a dorostového detoxikačního centra Nemocnice Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Praze;
- MUDr. Ivan Platz z Cesty Řevnice – odd. s výchovně léčebným režimem pro mládež ohroženou drogovou závislostí (detašovaného pracoviště DÚM a SVP v Hodkovičkách);
- PhDr. Mgr. Miroslav Tamchyna, Ph.D. – psycholog z Věznice Všehrdy.

Po úvodním slovu plk. Ing. Františka Vlacha, pověřeného zastupováním ředitele AVS ČR, se slova ujala prim. MUDr. Veronika Kotková, která vystoupila s příspěvkem „Naše malá štěstíčka, kouzelné pilulky aneb společensky tolerované závislosti“. Účastníci konference záhy pochopili, že příspěvek nesměruje jen k problematice zneužívání léčiv vězněnou kriminální populací, ale i k mnoha lidem z majoritní společnosti. Odhaduje se, že každý den přijde do ordinace každého praktického lékaře pacient, který je zřejmě závislý na lécích a jeden další pacient je ohrožený. Pro mnohé lidi může být překvapivé, že závislími na lécích je 2x více žen než mužů.

MUDr. Kotková se dále zabývala popisem jednotlivých návykových skupin léčiv, jejich účinky, vedlejšími účinky, drogovým apealem i odvykacími syndromy. Na konci svého příspěvku se zamyslela nad tím, jak ne právě příznivou situaci nadužívání léčiv řešit.

V následné diskusi se účastníci konference zajímali o vliv reklamy na zneužívání léčiv i možnosti omezení preskripce. Pro mnohé bylo překvapení, že ani běžně volně prodávané léky jako Panadol, Paralen a další nejsou tak nevinné, jak jsou představovány.

MUDr. Kotková mimo jiné uvedla, že zhruba 3–5 % dospělých občanů má problémy s užíváním léků, často s psychotropními účinky. Prevalence stoupá zejména po 40. roku života, od 60. roku života představuje zneužívání psychotropních léků na předpis velmi rozšířený problém.

Dalším přednášejícím byl MUDr. Ivan Platz z detašovaného pracoviště DÚM a SVP v Hodkovičkách - odd. s výchovně léčebným režimem pro mládež ohroženou drogovou závislostí. Podobně jako u předcházející přednášející se i jeho přednáška na téma „Možnosti terapeutické práce s dospívajícími uživateli drog“ setkala s velkým a mimořádným ohlasem.

MUDr. Platz nejprve představil zajímavé schéma příčin vzniku a rozvoje závislosti a zároveň upozornil, že prognóza úspěšné léčby u dospělých a dospívajících je jiná. Terapii, kterou sám uplatňuje, představil ve 3 krocích: nejprve se s uživatelem drog vrací do jeho dětství, aby po dvou až třech týdnech přešel do středního úseku – kdo a co jsem teď – a ve třetí fázi do velmi blízké budoucnosti (večer, zítra, v pátek apod.). Pokud jde o zkušenosti MUDr. Platze z jeho současné praxe s mladistvými zneužiteli drog, pak účastníky např. zaujalo to, že 83 % dívek, které zneužívají drogy, bere pervitin. Opiáty se vyskytují u této skupiny spíše výjimečně, na druhé straně stoupá zneužívání alkoholu u mládeže. Z penitenciárního hlediska zacházení s drogově závislými ženami je další zjištění, a to, že většina adolescentních děvčat získává prostředky na drogy prostitucí, tedy ponižujícím způsobem. Proto mají horší zkušenost s drogou než chlapci.

Dalším vystupujícím byl Mgr. Lukáš Dirga z Filosofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Zabýval se problematikou sociologických výzkumů v penitenciálních podmínkách. Jeho příspěvek byl cenný zejména metodologicky, protože řada penologických výzkumů nese právě metodologické nedostatky. Mgr. Dirga také vnesl do jednání konference důležitý prvek pohledu „z venku“, a i proto po jeho příspěvku následovala bohatá a místy až vášnivá diskuse.

Ředitel Generální inspekce bezpečnostní sborů plk. Mgr. Ivan Bílek poukázal ve svém příspěvku na problematiku trestné činnosti příslušníků a zaměstnanců VS ČR na úseku alkoholové a nealkoholové toxikomanie. I když většina případů, které GIBS v tomto směru řešila, byla z oblasti dopravy, nelze opomenout ani výrazné tlaky vězňů na získání drog. Tyto tlaky se nevyhýbají ani vězeňskému personálu.

Psycholog Věznice Všehrdy PhDr. Mgr. Miroslav Tamchyna, Ph.D. hovořil na téma deprivace osobnosti. Tento neoprávněně opomíjený pojem zasadil M. Tamchyna právě do

oblasti rozvoje kriminálního jednání. Neobyčejně zdařilým způsobem poukázal i na vývoj kriminální scény juvenilní populace. Vyšel přitom z dat zkoumání osobností mladistvých kriminálních pachatelů za posledních 30 let, tedy za dobu, po kterou tyto kohorty zkoumal.

Mgr. Josef Váňo, speciální pedagog z Věznice Stráže pod Ralskem a Mgr. Aleš Vaněk z o.s. Laxus Mladá Boleslav se ve společném příspěvku zabývali prevencí zneužívání návykových látek ve Věznici Stráž pod Ralskem i následnou péčí o vězně s drogovou anamnézou, kteří byli propuštěni na svobodu.

Konec prvního jednacího dne byl ve znamení besedy přítomných s generálním ředitelem VS ČR brig. gen. PhDr. Pavlem Ondráškem. Byla diskutována mnohá témata aktuálních problémů penitenciární praxe, ke kterým se generál Ondrášek velmi otevřeně a věcně vyjádřil.

Druhý jednací den konference byl zahájen vystoupením prim. MUDr. Mariana Korandy z Dětského a dorostového detoxikačního centra Nemocnice Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Praze.

Primář Koranda uvedl, že 95 procent toxikomanů začíná svoji drogovou kariéru před 18. rokem věku. Jako jednu z příčin vidí vysoký stupeň tolerance společnosti k mnohým marginálním skupinám a jevům, včetně jevů sociálně deviantních, tedy i drogám. Dále se zabýval pohledem adolescenta na dnešní svět a konstatoval, že přibývá dětí z prostředí undergroundu a v podstatě nám roste druhá generace uživatelů drog, jejichž rodiče sami drogy užívali nebo užívají, nemají své děti rádi nebo absentují.

Juvenilní toxikomanickou populaci lze rozdělit na děti (do 14 let), mladší adolescenty (15–16 let) a starší adolescenty (16–18 let). U starších adolescentů se často jedná o pseudoseparaci, protože droga je pro adolescenta symbolem sabotování dospělosti – „ukážu jim, že mě neuhlídají“. Proto může být závislost dítěte i „nemocí rodiny“. Ukazuje se totiž, že málokdy je droga primární záležitostí. Dále se zabýval rozpory adolescence, komorbiditou závislostí, rolí rodin dětských a mladistvých uživatelů drog. Upozornil např. na nutnost odlišit poruchu chování od akcentované puberty.

Posledním příspěvkem konference byl příspěvek učitele Akademie VS ČR PhDr. Jana Sochůrka, Ph.D., ve kterém se zabýval historií toxikomanické scény v Československu včetně historického exkurzu zneužívání drog ve vězení.

Na závěr několik údajů z provedené ankety.

Z více než 90 účastníků konference bylo 70 z nich osloveno krátkou elektronickou anketou. Vrátilo se 51 vyhodnotitelných odpovědí. Organizační zajištění konference, ubytování a občerstvení bylo hodnoceno na desetibodové škále (1 - nejméně spokojen/a, 10 - velmi spokojen/a). Průměrná známka byla 9,5.

Na otázku, zda chce respondent něco vzkázat pořadatelům, převažovala uznání a poděkování. Ke kvalitě občerstvení směřovala pouze jedna výtka, k časovému programu tři výtky.

Na většině dotazníků se objevilo poděkování AVS jako hlavnímu organizátorovi konference. Na tomto místě je ale nutné poděkovat i Generálnímu ředitelství VS ČR, které poskytlo prostředky na finanční zajištění konference.

Součástí ankety byl i dotaz, jaké by mělo být hlavní téma IV. penologických dnů, plánovaných na září 2016. Hlavní zájem účastníků se soustředil na témata související s multikulturalismem, extrémismem, dále s problematikou psychopatologie v penitenciálních podmínkách i se vzděláváním vězeňského personálu.

Ukazuje se, že podobná odborná setkávání znamenají výrazný přínos v uplatňování účinných metod zacházení s odsouzenými, obviněnými i chovanci.

**Jan Sochůrek,
učitel odborných předmětů,
Akademie VS ČR**

Zpráva byla po skončení Penologických dnů publikována na internetových stránkách Akademie VS ČR.

Mimořádná konference v květnu 2015

Téma:

100 let od narození doc. PhDr. Jiřího Čepeláka, CSc. – zakladatele moderní české penologie

5. května 2015

PhDr. Aleš Kýr	<i>Osobnost a odkaz doc. PhDr. Jiřího Čepeláka, CSc.</i>
PhDr. Miluše Urbanová, CSc.	<i>Nejen vzpomínky</i>
PhDr. Miroslav Scheinost	<i>IKSP a penologický výzkum</i>
doc. PhDr. Vratislava Černíková, CSc.	<i>Současné trendy výuky penologie na PA a jiných vysokých školách.</i>
PhDr. Alena Marešová, Ph.D.	<i>Vzpomínka na doc. Čepeláka a VÚPen</i>
Prof. PhDr. Zdeněk Helus, CSc.	<i>Pohled na osobnost a její utváření – inspirace pro porozumění člověku v těžkých životních situacích</i>
PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.	<i>Jiří Čepelák – jeho doba a my.</i>

Akademie VS ČR důstojně oslavila 100. výročí narození Jiřího Čepeláka

U příležitosti stého výročí narození doc. PhDr. Jiřího Čepeláka, CSc. (1915–1989) uspořádala Akademie VS ČR ve Stráži pod Ralskem 5. května 2015 konferenci, která připomněla význam osobnosti zakladatele moderní české penologie a ředitele bývalého Výzkumného ústavu penologického. Všechna vystoupení účastníků měla dva společné znaky: 1. vřelý vztah a vděčnost ve vzpomínkách na výjimečného člověka a vědce, 2. pocit závazku vůči tradici vytvořené týmem Jiřího Čepeláka před 48 lety a povinnosti obnovit penologický výzkum na odborné úrovni odpovídající náročným požadavkům současnosti.

Ředitel Akademie VS ČR plk. Mgr. Bořivoj Malát zahájil konferenci uvítáním četných hostů, mezi nimiž byli nejen bývalí spolupracovníci doc. Čepeláka, ale také představitelé různých institucí státních, výzkumných a vzdělávacích. Generální ředitelství VS ČR reprezentoval zástupce vrchního ředitele kanceláře generálního ředitele plk. Ing. Evžen Vondráček. S referáty a diskuzními příspěvky vystoupili např. prof. PhDr. Zdeněk Helus, CSc., z Karlovy univerzity, ředitel Institutu pro kriminologii a sociální prevenci PhDr. Miroslav Scheinost, doc. PhDr. Vratislava Černíková, CSc., proděkanka fakulty bezpečnostně právní Policejní akademie ČR, Proděkan fakulty pedagogické Technické univerzity v Liberci PaedDr. ICLic. Michal Podzimek, Ph.D., Th.D., PhDr. Miluše Urbanová, CSc., z katedry psychologie FF UK, Mgr. Kamila Meclová, bývalá generální ředitelka VS ČR, doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D., vedoucí katedry pedagogiky IMS v Brně, doc. PhDr. Darina Havrlentová, Ph.D., z Univerzity Cyrila a Metoděje v Třnavě, PhDr. Alena Marešová, Ph.D., z IKSP, PhDr. Jiří Mezník, bývalý ředitel Věznice Kuřim a psycholog Mgr. Zdeněk Kovařík z Vazební věznice v Liberci. Přítomna byla řada dalších bývalých i současných odborníků z oblasti vězeňství, penologie a dalších vědních oborů.

V úvodním referátu „Osobnost a odkaz doc. PhDr. Jiřího Čepeláka, CSc.“ připomenul vedoucí Kabinetu historie a dokumentace VS ČR PhDr. Aleš Kýr základní životopisná data doc. Čepeláka a zhodnotil přínos práce pracovníků Výzkumného ústavu penologického v oblasti rozvoje penologických věd a přínos jejich pedagogického působení na rozvoj kvality práce vězeňských pracovníků.

PhDr. Miluše Urbanová, CSc. se ve svých vzpomínkách často musela bránit dojetí. Vzpomínala na svůj příchod do Výzkumného ústavu penologického, vlídné a náročné vedení docenta Čepeláka, mezinárodní kontakty a spolupráci s mnoha kolegy z různých věznic v Čechách i na Slovensku.

Na docenta Čepeláka s vděčností vzpomínají také kolegové na Slovensku, což dokazoval dopis PhDr. Antona Reise, Csc., který přečetl PhDr. Zdenko Matula.

PhDr. Miroslav Scheinost ve svém referátu připomněl úzkou souvislost kriminologie a penologie v minulosti. A zdůraznil potřebu penologického výzkumu v současnosti.

Doc. PhDr. Vratislava Černíková, CSc. s vděčností popisovala své zkušenosti ze spolupráce s Výzkumným ústavem penologickým a zamýšlela se nad perspektivami pedagogické práce na vysokých školách připravujících odborníky pro vězeňství v referátu „Současné trendy výuky penologie na PA a jiných vysokých školách“.

Vzpomínka PhDr. Aleny Marešové, Ph.D. na docenta Čepeláka byla také velmi osobní. Zmínila několik úsměvných zážitků, které ilustrovaly nadhled a lidský rozměr této osobnosti. Doc. Čepelák usiloval o vysokou vědeckou odpovědnost, bojoval proti etiketizaci a rutině v psychologické práci. Je potěšitelné, když si dnes odborníci se zájmem listují v Bulletině Výzkumného ústavu penologického a řada tehdejších zkušeností je inspiruje.

Doc. Miloslav Jůzl navázal na předchozí referáty konstatováním, že odkaz doc. Čepeláka žije v jeho žácích. Připomněl řadu osobností ovlivněných prací Výzkumného ústavu penologického a zvláště zdůraznil přítomné ženy. Svěřil se účastníkům s názorem, že pěstování odbornosti ve vězeňství potřebuje stabilitu celého systému VS ČR. Zvláště výzkumu se bude dařit jen tehdy, pokud bude mít dlouhodobou koncepci, která nebude podléhat nějakým přechodným ekonomickým, či jiným nesouvisejícím problémům.

Stejně jako předchozí řečníci, tak i Prof. Helus na začátku svého vystoupení vzpomněl na doc. Čepeláka, kterého považoval za „skutečného odborníka a přítele“, se kterým se velmi rád setkával. Jeho přednáška o diagnostice osobnosti a možnostech pomoci lidem v různých psychických potížích byla příjemným osvěžením a inspirací pro všechny účastníky konference.

Autor této zprávy dostal na závěr konference příležitost shrnout nejdůležitější údaje o životě doc. Čepeláka a výsledcích práce Výzkumného ústavu penologického formou krátké obrazové prezentace.

V závěrečném vystoupení plk. Mgr. Bořivoj Malát poděkoval všem účastníkům konference za milé setkání a při rozloučení s nimi vyjádřil několik velmi optimistických myšlenek, které jsou příslibem, že odkaz doc. Čepeláka neuvadne, ale bude nalézat další pokračovatele ve prospěch kvalitního zacházení s vězni a vysoce odborné práce všech příslušníků Vězeňské služby ČR.

PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.

Zpráva byla po skončení mimořádné konference publikována na internetových stránkách Akademie VS ČR

IV. Penologické dny 2016

13–14. září 2016

Téma: Psychopatologie v současné penitenciární praxi.

Konference byla věnována památce PhDr. Miluše Urbanové, CSc.

13. 9. 2016

doc. PhDr. L. Čírtková, CSc.	<i>Predikce násilí ve forenzní psychologii.</i>
Mjr. Bc. Alexander Fuč	<i>Vraždy se sexuálním motivem z pohledu kriminalisty.</i>
MUDr. Růžena Hajnová	<i>1. Jak dál v péči o sexuální devianty. 2. Problematika hodnocení pornografie.</i>
plk. Mgr. Dušan Gáč	<i>Výkon zabezpečovací detence v penitenciární praxi.</i>

14. 9. 2016

Doc. PhDr. Karel Balcar, CSc.	<i>Abnormální osobnosti v životě a trestné činnosti.</i>
-------------------------------	--

Jak je patrné ze seznamu referátů, IV. Penologické dny měly charakter cyklu delších, obsáhlých odborných přednášek významných odborníků v oblasti psychopatologie. Přesto měli účastníci dostatek času také na odborné diskuse s přednášejícími.

Zahájení IV. Penologických dnů 13. 9. 2016.

Zleva: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D., učitel Akademie VS ČR; plk. Mgr. Martina Gänsel, vedoucí pedagogického oddělení Akademie VS ČR; plk. Mgr. Simon Michailidis, 1. náměstek generálního ředitele VS ČR; plk. Ing. František Vlach, Ing-Paed IGIP, ředitel Akademie VS ČR.

V. Penologické dny

20–21. září 2017

20. září 2017 I. část – Bezpečnostní rizika současnosti a jejich odraz v penitenciární praxi

plk. Mgr. Jakub Frydrych	<i>Aktuální hrozby organizovaného drogového zločinu v ČR v souvislostech.</i>
Mgr. Tomáš Bělonožník	<i>Aktuální bezpečnostní hrozby v ČR.</i>
prof. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, Ph.D.	<i>Problematika extremismu a radikalizace ve věznicích.</i>
PhDr. Václav Jiříčka, Ph.D.	<i>Kam nás posouvá hodnocení rizik.</i>
pplk. Mgr. Václav Džofko	<i>Bezpečnost ve věznicích – průnik nedovolených předmětů a agresivita vězňených osob.</i>

21. září 2017 II. část – 50. výročí vzniku Výzkumného ústavu penologického a jeho odkaz současné penitenciární vědě

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.	<i>Renesance penitenciární vědy.</i>
PhDr. Alena Marešová, Ph.D.	<i>„Bylo – nebylo – dávno tomu bylo“.</i>
PhDr. Miroslav Scheinost	<i>Trendy kriminality, jejich dopad na vězeňskou populaci a možnosti penologického výzkumu.</i>
PhDr. Aleš Kýr	<i>Historické podmínky zřízení a činnosti Výzkumného ústavu penologického SNV ČSR.</i>
PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.	<i>Stojíme na správné straně goblénu?</i>
PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.	<i>Proč nám Výzkumný ústav penologický chybí? aneb Potřebu nelze administrativně zrušit.</i>

PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D. při přednášce 21. 9. 2017

Vybrané referáty a připomínka díla PhDr. Jana Sochůrka, Ph.D.

Referát Dr. Sochůrka přednesený na II. Penologických dnech v roce 2014

Penologie na rozcestí?

Začnu citátem Jana Wericha: „Vědět znamená vyhnanství z ráje blbosti.“

Vyjděme z toho, co si málokdy jako pracovníci ve vězeňství uvědomíme. Totiž, že jsme v podstatě odsouzeni k delšímu pobytu ve vězení než ti, o které se tam staráme. Ve svém příspěvku se pokusím nastínit některé reálné problémy současné penologie a penitenciární péče. Pokusím se ukázat na širší souvislosti a limity, než je nedostatek peněz, nevyhovující prostory, nedostatek personálu, sociální stigmatizace příslušníků a zaměstnanců VS apod. Chci se zamyslet nad současnou penologickou teorií a možnostmi její aplikace do penitenciární reality.

Zařazení současné penologie do systému věd se stává čím dále tím větším problémem. Penologii, alespoň té české, chybí větší teoretické zázemí. Jaksi na něj nezbyvá. I když se čas od času práce z oblasti filosofie trestu a trestání nebo penologické teorie objeví (namátkou Bajcura, Černíková, Jůzl, Mezník, Sluková, Urbanová), je jich málo. Jde většinou o autorky a autory, kteří díky svému neobyčejně velkému rozhledu dokáží abstrahovat každodenní problémy penitenciární praxe až do roviny filosofie nebo teorie příslušné vědy, ať je to etopedie, kriminologie, pedagogika, psychologie nebo sociální práce. Jejich snažení má vysokou vědeckou hodnotu, ale chybí zde modla současnosti, přidaná hodnota. Teorie jde jen obtížně zpeněžit. Proto se naskytá otázka, zda o takové práce vůbec stojíme. Asi ne. Důkazem je to, že teoretická, podtrhuji slovo teoretická, penologie postrádá institucionalizované akademické a výzkumné zázemí. Různé stále se měnící koncepce a přístupy vypadají sice lákavě, ale jejich význam pro aplikaci do praxe je malý a navíc obtížně realizovatelný. S teoretickou základnou penologie je to v ČR jako na houpačce. Zavedeme, zrušíme, zavedeme, zrušíme. Věda, podobně jako výchova a vzdělávání nemohou podléhat momentálním náladám a tlakům, ať sebelépe zdůvodněným (třeba ekonomicky nebo podivným slovním a fenomenologickým spojením – tzv. politickou vůlí. Exaktní a technické vědy jsou na tom lépe – čas od času jsou jejich výsledky hmatatelné, viditelné a hlavně je možné je vyjádřit v penězích. U věd sociálních je to složitější.

Jde např. vyjádřit penězi odklonění delikventa z kriminální kariéry, třeba i za přispění penitenciárních metod práce? Kolik asi stojí péče o něho jako vězně, dávky jeho dětem? To lze s určitou mírou nepřesnosti spočítat. Jak ale spočítat promarněný život ve vězení nebo jeho část, deficit mužského (či ženského) vzoru v rodině s následky v psychice dětí. Jak spočítat v penězích ztrátu otce či matky jako oběti trestného činu a život jejich dětí bez jednoho z rodičů, později vnuci bez prarodičů atd.?

Jistě, odpověď je velmi těžká a nutně při jejím hledání tápeme. To mi připomíná známý aforismus. Pesimista vidí tmu v tunelu, optimista světlo na konci tunelu, realista světla přijíždějícího vlaku. Strojvůdce vlaku ale vidí tři blbce na kolejích.

Já pokorně přiznávám, že mi mnoho věcí často nedojde, ale netvrdím, že je to chyba České pošty.

Někteří autoři (např. Jůzl, Kýr) oddělují penologii a penitenciaristiku a nutno říci, že tato snaha má své racionální jádro, podobně jako dělení pedagogiky a didaktiky. Pokud je ale penitenciaristika aplikací a praktickým prováděním penitenciárního procesu (nápravně výchovného, terapeutického atd.), pak musí tato disciplína mít svoji teoretickou základnu, a tou je penologie. Současná penologie je multidisciplinární věda, která je tvořena průměty takových disciplín, jako je kriminologie, právo, psychologie, sociologie, viktimologie, a další, včetně jejich aplikovaných disciplín. Prosím, všimněte si, že jsem vědy důsledně seřadil podle abecedy, abych nebyl osočen z nadržování některé z nich, kterým beztoho jako naprostý laik stejně nerozumím. Tyto vědy mají svá teoretická zázemí, avšak právě

multidisciplinární podstata penologie vyžaduje základnu vlastní. Na jiném místě uvádím, že např. právo má z psychologických směrů nejbližší k behaviorismu, protože jen ve velmi omezené míře může soudce kvantifikovat vnitřní prožívání pachatele. Proč kvantifikovat? A co jiného je vyslovený trest, zejména jeho délka, než kvantifikace viny? Právo, při vši posvátné úctě a bázni, nepostihuje kvalitativní rozměr trestu a jeho aplikaci, ať se soudce snaží sebevíc.

Při vnímání minulého trpí naše mysl hledáním do mlhy, která, podobně jako ta skutečná, může být více či méně průhledná. Naše mlha je trojí:

- a) trpíme iluzí porozumění minulému dění;
- b) trpíme zkreslením minulého – posuzujeme jen to, co už nastalo, bylo, známe následky;
- c) máme tendenci přeceňovat, kategorizovat, chcete-li platonizovat jednotlivá fakta (Taleb).

Lidská mysl je vězněm minulosti. V podstatě jde o obsedantní nostalgii. Přichází platónský zlom, který začíná tam, kde naše znázornění reality přestává fungovat, jenže my si toho nejsme vědomi. Máme tendenci dávat přednost faktům, pamatovat si i drobnosti, které se ukáží být relevantní a souznějí s pozdějšími fakty. Již Hobbes (1588–1679) v *Leviathanu* napsal, že „*podobá-li se nějaký jev jevu předchozímu, pak se mu bude podobat i v následcích*“ (Citováno dle Taleb¹). Podobně si nepamatujeme událost v její skutečné, syrové podobě, ale naši vzpomínku na ni, zpracovanou naší osobností a znalostí toho, co následovalo. Marně neříká jeden z Murphyho zákonů, že zkušenost je to, co získáme, když už to nepotřebujeme. Co z těchto úvah může platit pro penitenciární praxi a má vůbec smysl takto uvažovat? Myslím, že má, protože svět kolem nás se mění příliš rychle. Tak rychle, že na něj nestačíme ani reagovat a zejména naše přirozenost jako živočišného druhu se s ní nestačí vyrovnat. Proto se ve světě přestáváme cítit skutečně doma. Zejména někteří, dosadte si sami, kteří hledají úniky – virtuální realitu, drogy, sekty atd.

Proto i penologie je zmítána různými koncepcemi zacházení s pachateli trestných činů. Kriminologové jsou schopni s větší či menší přesností prognózovat vývoj kriminality, protože k tomu mají k dispozici výzkumy sociologů, kteří dokáží poměrně přesně odhadnout vývoj společnosti. Co když se ale objeví černá labuť, vysoce nepravděpodobná událost, avšak zásadního významu pro společnost? Třeba nebezpečný konflikt nedaleko našich hranic, v nejlepším případě „jen“ s možnými dopady na životní úroveň lidí. Jak asi mohou lidé zareagovat v sociální situaci, se kterou nemají sebemenší zkušenost?

Můžeme na základě prognóz kriminality odhadovat vývoj penitenciární praxe? Co když se objeví penologické černé labuť v podobě nepokojů, změn v oblasti uplatňování trestního práva, nárůstu nebo naopak prudkého poklesu vězněných osob. Jak se bude vyvíjet psycho-sociální složení delikventní populace a od něho pak formy a metody zacházení s vězněnými? Postačí dosavadní, již dávno a tím spíše dnes nevyhovující, počty personálu k adekvátnímu zacházení s vězni? Nežlobte se, ale aplikace penologie, penitenciární pedagogiky, penitenciární psychologie a sociální práce do vězeňství mi spíše připomíná pobíhání s minimaxem kolem hořícího domu než preventivní vyhledání možných ohnisek vzniku požáru. To není záležitost dneška, vůbec ne. Chci jen poukázat na to, že penologie nedokázala, přes mnohé pozitivní, ale jen částečné posuny, dosáhnout významnějšího pokroku. Dovolím si tvrdit, že v celosvětovém měřítku. Pak se nemůžeme divit rozčarování veřejnosti a tím stále většímu vlivu retributivních teorií trestání, charakterizovaných sloganem oko za oko, zub za zub a rezignací na korektivní význam trestu. Socializují se ztráty a nezdary, ale privatizují se úspěchy a zisky. Pomalu jako na normu začínáme pohlížet na normativní universalismus – útočnou adaptivní strategii, která se neohlíží na nikoho a na nic. Společnost se stává příjemcem následků kriminality, ale její původci se anonymizují a tím vůbec nemyslím konkrétní pachatele, ale takové jevy, jako je kriminalita chudoby, terorismus, extrémismus atd.

Kriminální chování nevzniká samo od sebe. Má široké souvislosti a penitenciární psychologové, ale i další pracovníci věznic – od dozorců přes vychovatele, speciální

¹ TALEB, Nassim Nicholas. *Černá labuť: Následky vysoce nepravděpodobných událostí*. Praha: Paseka, 2011, 478 s., ISBN 978-80-7432-128-3.

pedagogy až po sociální pracovníky i příslušníky ostrah věznic přicházejí, tak říkajíc k hotovému. Trestný čin byl již spáchán. Mnohdy bývá výsledkem dlouhodobého nepříznivého vývoje osobnosti pachatele, a proto je poměrně těžké určit, kde je vina. Na prvním místě ji jistě nese pachatel sám, ale nikoliv zřídka i jeho rodina nebo její absence, okolí, ale někdy je to i nešťastně konstituovaná osobnost, její poruchy apod.

Příčiny kriminálního chování některých odsouzených jsou hluboko v jejich osobnosti a bez specializovaného zacházení a léčby nelze věřit alespoň u některých z nich v jakýkoli pokrok. Zde nachází významné místo psychologie, speciální pedagogika a další disciplíny.

Důvod je prostý. Zločinnost je jedním z největších problémů současné společnosti. Obavy o život, zdraví a majetek svůj nebo svých blízkých figurují na předních místech výzkumů veřejného mínění. Strach z kriminality je ještě větší než její reálný stav. Na této skutečnosti se podílejí ruku v ruce média a politici. První téma chápou především jako dobře prodejné zboží zvyšující náklad novin nebo sledovanost televize, druzí recepty na „řešení“ kriminality chápou jako nástroj politického soupeření. Někteří volají po tvrdých trestech, což může ve společnosti vyvolat slast z trestání, jiní vidí ve zločincích oběti společnosti. Kriminalizuje se předpolí zločinu (např. sociální podmínky, ve kterých vyrůstá pozdější pachatel) a v legislativě se objevují abstraktní ohrožovací delikty. Za relativně nové lze považovat zločiny ve virtuálním prostoru, např. finanční nebo počítačovou kriminalitu.

Mnozí pachatelé i těch nejbrutálnějších trestných činů se po svém zadržení a uvěznění ohánějí demokracií, humanitou a lidskými právy. Až na výjimky nikdy nehovoří a snad ani nepřemýšlejí o pocitech a osudech těch, které znásilnili, zneužili, oloupili, zavraždili či jim jinak ublížili.² Pocity viny a vlastní svědomí, pokud je vůbec mají, všemožně potlačují.

Projev lítosti nad vlastním trestným činem či jeho obětí je mnohými kriminálními pachateli chápán jako projev slabosti. Uložený trest považují až na výjimky za nespravedlivý nebo alespoň za nepřiměřeně dlouhý.

Mezi pachateli téměř všech trestných činů roste podíl dětských, mladistvých a mladých dospělých delikventů.³ Podíl osob do 30 let na celkovém počtu všech zjištěných pachatelů činí více než 60 %, přičemž v celkové populaci jejich podíl tvoří pouze 35 %.⁴ V minulosti tvořili značnou část kriminálních pachatelů lidé s často nedokončeným základním vzděláním, s problémy ve výchově, někdy sníženým intelektem, dále ti, kteří trpěli poruchami osobnosti, obtížně se sociálně adaptovali, lidé s narušeným vývojem osobnosti, závislí na drogách, alkoholu či patologičtí hráči - gambleři. I když tyto skupiny nadále mezi kriminálními pachateli převažují, objevují se v poslední době i ti, kteří jsou vyučeni a mají své profese, středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání, specialisté v různých oborech. Tyto pachatele nelze zařadit ani do jedné z výše zmíněných kategorií. Často disponují zvláštními speciálními dovednostmi, špičkovou technikou, ale i pohádkovými finančními částkami, za které si pořízují nejlepší a vlivné advokáty, podplácují svědky nebo jinak ovlivňují průběh trestního řízení. Rovněž snaha o korupci ekonomických, politických a společenských struktur včetně policie a justice je zřejmá.⁵

Již jsme uvedli, že stoupají počty vzdělaných pachatelů, kteří se na první pohled způsobem života nijak neliší od běžných lidí. Víme však i to, že řada kriminálních pachatelů, gamblerů a drogově závislých jsou většinou ti, kteří postrádají životní cíl a perspektivy. Chorobné bývá prostředí, ze kterého pocházejí. Jsou to často lidé z rozvrácených,

² „Kdybych měl jít zase znova sedět, tak to musí být za nějakou pořádnou ránu a ne nějaké čorky“. /čorka – v argotu podsvětí krádež/. Autentický výrok sedmnáctiletého vězně při rozhovoru s autory této stati (K. S., J. S.) při výzkumném šetření ve věznici.

³ Penologové upozorňují, že mnozí vězni přemýšlejí, jak změnit své chování tak, aby se po propuštění nedostali v budoucnosti znovu do vězení. Méně často přemýšlejí o tom, jak změnit sebe sama.

⁴ PEŠATOVÁ, Ilona. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita Liberec, 2007, ISBN 978-80-7372-291-3., s. 6

⁵ Podle Holysta, 2000, s. 75, vzrůstá ve většině zemí počet tří druhů trestné činnosti 1) trestná činnost s použitím moci, organizovaná a promyšlená pro dosažení značného materiálního prospěchu nebo politických cílů; 2) trestná činnost proti majetku; 3) trestná činnost bílých límečků, zahrnující podvody, defraudace, korupci, černý trh a podvody za využití informačních technologií.

dysfunkčních a afunkčních rodin, nedostatečně vychovávaní, „černé ovce“ školních tříd, oběti agresivity, nezájmu nebo naopak nepříjemného zájmu okolí, formálnosti rodičů nebo blízkého okolí. Jsou to deprivanti, kteří nikdy nenabyli normalitu nebo ji z různých důvodů ztratili. Chybí jim nebo je výrazně narušen vztah k realitě. Objevuje se narušený hodnotový a normativní systém. Nikdy nenabyli nebo postupně ztratili smysl pro všeobecně přijímané mezilidské vztahy a normy, pro realitu, ideály, odměnu, trest a životní perspektivy. Protože jsou z těchto důvodů neteční k morálním zábránám, jako je obava ze ztráty sociální prestiže, společenského statusu, aspirace a odsouzení okolí, řeší své problémy, potřeby a touhy bez ohledu na následky, aby cíl, odměnu, získali okamžitě, např. i trestným činem.

Společnost se ke kriminalitě staví převážně z pozic behaviorismu, konec konců i právo je založeno z psychologického hlediska spíše na behaviorismu než jakékoli jiné psychologické koncepci. Pro veřejnost jsou důležité činy a jejich „viditelné“ důsledky, příčinami se příliš nezabývá. I současná penitenciární praxe je nesena až extrémním behaviorismem přesto, že víme, že odsouzení spíše přemýšlejí o tom, jak změnit, spíše lépe zastírat, po propuštění své asociální chování a zřídka přemýšlejí o tom, jak změnit sebe sama. Právě návykové a impulzivní poruchy jsou toho příkladem. Neustále řešíme kvadraturu kruhu – byla trestná činnost a pak až drogy nebo patologické hráčství, oboje jako statusový symbol dnešního kriminálně se chovajícího jedince nebo to byly drogy, popř. gamblerství, které je precipitorem kriminálního chování. Pokoušíme se najít nástroje, které by stanovily určité aspekty možného kriminálního vývoje jedince, které však opět vycházejí z vnějších, tedy behaviorálních znaků delikventního jednání, postrádají možnost zachycení dynamiky vývoje osobnosti člověka. Téměř ignorují situační komponentu činu, která je velmi dobře vystihnuta v teorii chaosu, již zmíněné černé labuti dění.

Pominout nelze ani sociální selhávání navenek bezproblémové, dobře situované rodiny, často s nadprůměrnou úrovní vzdělanosti. Děti zaneprázdněných rodičů (ať zaměstnáním, koníčky či z jiných důvodů) jsou ponechány na ulici partám vrstevníků, diskotékám, klubům a hospodám, „surfování“ po internetu, počítačovým hrám, akčním a jiným filmům pochybné kvality a pokleslým „reality show“. Problémem je i zjevná nechuť mnoha rodičů s dětmi komunikovat, protože je jejich názory otravují a vyrušují z klidu. Nedostatek kvalitativní stránky výchovné péče je těmto dětem vynahrazován přemrštěným kapesným, absencí rodičovské kontroly jejich volného času či materiálními hodnotami.

Je nutné ovšem nepřehlédnout, že se již dávno hovoří o krizi tradičních autorit, zejména rodiny a školy. Dětem a mládeži jsou předestírány pochybné vzory a názory některých tzv. „celebrit“.

Zcela oficiálně jsou zpochybňovány až zesměšňovány takové hodnoty, jako je jádrová i rozšířená rodina, poctivá práce, vlastenectví, přátelství, odpovědnost, prostá mezilidská slušnost, noblesa a další. Přemýšlí se o takových věcech, jako je zrušení mužského a ženského rodu v psaném i mluveném jazyce a jeho nahrazením podivným, neutrálním a neosobním „to“. Cože to myslel Freud svým ID? Místo otec nebo matka budeme používat neutrální termín rodič. Mizení ženskosti a mužství v tom nejlepším slova vede ke zmatku v transgeneračních přenosech a je to právě chybění těchto pozitivních vzorů, které může mít v budoucnu nedozírné důsledky v poruchách vztahovosti i vazby tak, tak to měl počátkem 80let na mysli Bowlby.

Závratná dynamika růstu nároků nejen na vzdělanost, ale i soubor zejména volných psychických vlastností vytvářejí tlak, který se mnohým lidem jeví jako příliš velký a pro ně neúnosný. Ten je konfrontován s všudypřítomnou modlou peněz, fenoménem závratného a hlavně trvalého úspěchu, oné chiméry Lady Luck, Štěstěny, amerického snu třeba v podobě velké výhry, přičemž, jak jsem již uvedl, poctivá práce je zesměšňována.

Víme i to, jak často se tyto děti – oběti agresivity, zneužívání, nesprávné výchovy a nezájmu – stávají pozdějšími pachateli stejných skutků, jejichž oběťmi samy v dětství byly. Roztáčí se tak nekonečná spirála pocitů zatrpklosti, hořkosti, pomsty a zloby, dřívější oběti vytvářejí oběti nové a tak stále dokola. Narůstají počty lidí, kteří jsou z různých důvodů sociálně a profesně neúspěšní. Ti pak často vůči společnosti pociťují hořkost, vůči

úspěšnějším se cítí jakoby méněcenní, upadají do depresí a pocitů bezmoci nebo jsou naplněni zlobou a záští.

Existují však i širší obecné příčiny, které tvoří rámec kriminálního chování a v nejobecnějším slova smyslu.

Můžeme pozorovat, jak:

- vznikají tzv. elity bez ohledu na schopnosti a výkon, dokonce elity, jejichž domovem je podsvětí;
- média ukazují svět převážně z jeho negativní strany. Pozitivní příklady jsou v menšině.
- jsme masírováni připravenými scénáři čehokoliv, prezentovanými jako objektivní zprávy.
- zprávy patřící do oblasti sociální patologie jsou prezentovány téměř jako normalita, čímž se zvyšuje afinita k sociálně deviantnímu až sociálně patologickému chování;
- je zpochybněn význam prokreační rodiny, rodina je prezentována jako více méně dočasný a nezávazný svazek a to bez ohledu na děti;
- projevuje se všeobecná krize autorit. Tradiční autority jsou bezradné a tápou tváří tvář valícím se změnám;
- asocialita a antisocialita se staly obchodním artiklem, který postupně ztrácí negativní emocionální náboj a změnily se v atraktivní zboží nebo zdroj příjmů a někdy i závratných zisků;
- občasná glorifikace některých sociálně deviantních jevů nebo naopak generalizované a předpojaté přístupy, prezentované sdělovacími prostředky, vytvářejí nedobrou atmosféru náhledu veřejnosti na tyto jevy, včetně kriminality a vězeňství;
- asociální chování, často i násilného charakteru, je prezentováno jako chování atraktivní a úspěšné;
- mládež se dostává k obrovskému množství informací. Rostou schopnosti mladých lidí a jejich znalosti. To však často nekoresponduje se schopnostmi s těmito informacemi zacházet a adekvátně je využívat.
- agrese téměř ve všech jejích formách byla přijata jako běžný a úspěšný prostředek komunikace;
- mladší generace nejsou schopné se dorozumět se staršími i proto, že ti starší na ně neměli již od nejranějšího dětství dostatek času. Děti trpí nedostatkem kontaktu zejména s rodiči a nacházejí se pod vlivem vrstevnických skupin, masmédií, počítačových her, ale zažívají i pocity nevýslovné nudy.

Tento výčet jistě není úplný a prosím, aby nebyl chápán generalizovaně. Tyto vlivy však jsou rozhodně přítomny ve velké části kriminální populace. Proto se i penitenciární praxe setkává s relativně novými kvalitami osobnosti pachatelů.

Co z toho vyplývá pro penologii a proč si myslím, že se nacházíme na rozcestí? (lépe řečeno se na rozcestí točíme kolem dokola už pěkně dlouho, a protože jsme v minulosti několikrát vyšli špatným směrem a museli se vrátit, bojíme se vydat jakoukoliv další cestou). Francouzský duchovní Pierre Daniel Huet v roce 1690 napsal: „*věci nejde poznat s dokonalou určitostí, protože možných příčin existuje nekonečné množství*“.

A tak za hlavní příčiny kriminality považujeme ty, které se opakují nejčastěji. Ale – jak dlouhý čas uplynul mezi příčinou a následkem a jak dlouho se ona příčina vyvíjela nebo již byla dána? Původci příčin jsou anonymní nebo se nám na druhé straně jeví zřejmí (např. násilnický otec). Kdo je příjemcem následků? Jedinec (vězeň) sám? Společnost? Jeho prokreační rodina, kam přenáší své zátěže a traumata z rodiny orientační? Nejde o nic jiného, než klam obousměrnosti. Příklad? Tvrzení, že většina vězňů jsou psychopati. Ale – opravdu je většina psychopatů kriminálními zločinci?

Současná penologie musí reagovat na mnohé problémy. Domnívám se, že hlavními úkoly penologické teorie pro současnou dobu jsou:

- vyvážení izolační a korektivní funkce vězení. Jde o složitý a pravděpodobně obtížně řešitelný úkol nejen proto, že ne všichni odsouzení jsou motivováni k pozitivním

změnám, ale část z nich není pro tyto korektivní změny ani dostatečně psychicky vybavena (jejich trestná činnost je důsledkem nešťastné konstelace psychiky, emoce jsou oploštělé, volní složka není rozvinutá, osobnost je zasažena návykovými a impulzivními poruchami atd.);

- stále ještě se objevují tendence, aby zacházení s vězněnými kriminálními pachateli podléhalo různým neodborným tlakům poplatným momentálním náladám společnosti nebo představám a iluzím některých jednotlivců nebo skupin;
- neřeší se mnohé základní strategické problémy, a pokud se vyhodnotí jako naléhavé, pak se bagatelizují či alespoň částečně legalizují (drogy) nebo prohlásíme, že neexistují;
- nemístná militantnost a přísnost v přístupu k vězňům nese stejná rizika jako přehnaně liberální přístupy s absencí alespoň základních prvků bezpečnosti, pořádku a kázně;
- programy zacházení s vězni a celková humanizace vězeňství nemohou být na úkor bezpečnosti (je třeba si přiznat, že společenská objednávka vůči vězeňství je primárně bezpečnostní – izolace nebezpečných jedinců ze společnosti);
- závažnou otázkou se do budoucna jeví i zacházení s pachateli zvláště nebezpečných násilných trestných činů, přičemž v jejich osobnosti není přítomna masivní psychopatologie.
- zvyšuje se podíl pachatelů, jejichž trestná činnost, byť někdy závažná, bývá epizodického charakteru. Zde musí penitenciární praxe klást důraz spíše na prevenci možného vzniku kriminální nákazy, na harm reduction.

Osobně však za jeden z největších problémů současné penologie považuji to, že se v penitenciární praxi zaměřujeme převážně na problémové vězně místo na ty, u kterých je předpoklad opuštění kriminální kariéry. Důvody tohoto paradoxu však nejsou jen na straně penologů, a proto si s nimi penologie sama o sobě nemůže poradit. Na tomto místě upozorňuji, že pod pojmem penologie mám na mysli i vědy, aplikované do penitenciárního prostředí – andragogiku, psychologii, sociální práci, speciální pedagogiku atd.

Co to způsobuje? K tomu, abychom se mohli tímto aspektem naší práce zabývat, je třeba si přiznat některé skutečnosti, které existují proto, že vězení je vězením:

- primárním cílem vězeňství je ochrana společnosti před pachateli trestných činů;
- bezpečnostní opatření, která jsou nezbytnou prioritou věznic, jsou ve větším či menším rozporu s nápravně-výchovným, popř. terapeutickým potenciálem vězení;
- člověk ve vězení musí být na vynuceném místě, ve vynuceném prostředí, které sdílí s lidmi, které si nevybral;
- za většinou negativních jevů ve vězení (šikana, agrese, atd.) stojí vězni sami;
- personál je primárně veden k aktivitám a snahám zachování klidu ve vězení, často bez ohledu na pedagogický potenciál aktivity (POZOR: nelze dělat jinak);
- personál se pohybuje často na tenkém ledě, protože je mnohdy obětí stěžovatelských kampaní a křivých nařčení ze strany vězňů. To může vést až k tomu, že se objevují aspekty, které pojmenovává teorie bezmoci. Pokud má jedinec pocit, že nemůže ovlivnit nebo předvídat chování druhých, je pak vystaven rizikům motivačních a kognitivních deficitů, které končí např. depresemi nebo rozladami. Tento jev může být na obou stranách.

Příčin bychom mohli vyjmenovat samozřejmě více. V nedávné době jsme provedli výzkum koruptivních tlaků na zaměstnance a příslušníky VS. V jejich pozadí také ne zrovna ojediněle stojí návykové a impulzivní poruchy. Co jiného je pašování drog do věznic? Jak to, že mezi hlavními riziky se objevila afinita některých příslušníků a zaměstnanců k asociálnímu prostředí např. heren? O tom ale mluvit nechci. Jako vedlejší výstup, který trápí vězeňský personál, se nám objevila nedůvěra. Neměli bychom se zabývat tím, zda nad námi nevitězí plíživě právě různé tlaky ze strany vězňů? Koruptivní, výhrůžky stížnostmi, křivým obviňováním. K. Dutton ve své knize Moudrost

psychopatů⁶ cituje příslušníka elitní protiteroristické jednotky SAS, který řekl: není to násilí, co tě zlomí, je to výhrůžka násilím. Onen karcinogenní myšlenkový proces, že se něco strašného stane. A už je to za rohem.

Ve svém příspěvku jsem se pokusil dotknout některých aktuálních témat soudobé penologie. I když jde o vědu, která není právě na výsluní, ukazuje se, že zacházení se zločinci je problém, který zatím nenalezl uspokojivé řešení. Vráťím se na začátek mého příspěvku. Pokud máme ve vězeních zacházet s lidmi od psychické normy až po závažnou patologii, lidmi závislými na drogách, gamblerů, sexuálními devianty, teroristy, mentálně nedostačivými nebo se sociálními deficity atd., nemůže nikdo chtít, abychom dosahovali výrazného snížení recidivy. Naopak je to současná společnost, jejíž extrémní tlak na výkon, vzdělanost a modlu úspěchu za každou cenu diskvalifikuje čím dál tím větší počet lidí. Robert Merton ve své knize *The Social Pathology*, která vyšla v roce 1952, napsal: Antisociální chování ztlačuje vzrůstá tehdy, když společnost staví před své členy určité symboly úspěchu, společné všemu obyvatelstvu, ale zároveň většině obyvatel v přístupu k tomuto úspěchu zabraňuje.

Penologie není vědou, která najde recept na kriminalitu. Může však být nápomocna tomu, aby se alespoň někteří, kteří k tomu mají předpoklady, z kriminální kariéry mohli odklonit.

Máme v podstatě tři skupiny vězňů:

- ti, kteří do vězení přijdou a již je rozhodnuto, že se do něho nevrátí;
- ti, kteří do vězení přijdou, a ať děláme, co děláme, se budou vracet;
- ti, kteří do vězení přijdou a existuje určitá možnost, že se vracet nemusí. Zde je šance penitenciárních věd. Ale ti se dělí na dvě skupiny:
 - ti, kteří chtějí, a ti, kteří nechtějí, popř. jsou schopni a nejsou schopni.

Sami si odpovíme, které ze tří naznačených skupin se věnujeme nejvíce a které bychom se především věnovat měli. Na to jsem se pokusil hledat odpověď, to je ono rozcestí, na kterém se penologie nachází.

Absit invidia verbo!⁷

⁶ DUTTON, Kevin. *Moudrost psychopatů: praktická lekce od svatých, špiónů a sériových vrahů*. (The Wisdom of Psychopaths). Přeložila Renata ČERVENKOVÁ. Brno: Emitos, 2013 – 271 s. ISBN 978-80-87171-36-3.

⁷ Závěrečnou latinskou frázi ponechal Dr. Sochůrek bez překladu. Její význam lze přeložit přibližně takto: Ať toto slovo není bráno za zlé. Ať se nikdo neuráží. /pozn. LB/

Poslední přednáška Dr. Sochůrka na V. Penologických dnech roku 2017:

Stojíme na správné straně goblénu?

Motto: „Každá epocha si staví svůj nápravný systém adekvátně podmínkám a vyspělosti své doby, ať již sociální, kulturní nebo ekonomické. A pokud je moudrá a prozíravá, pohlíží přitom do blízké i vzdálenější perspektivy“.

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D

Úvodem zvláště důrazně upozorňuji, že cílem tohoto příspěvku není zpochybňování současných přístupů, metod a forem zacházení s vězni ani generalizace všeho, o čem se budu zmiňovat. Vedení vězeňské služby i řadový vězeňský personál dělá vše, co je v jejich silách a v rámci podmínek, které má, ještě více.

Přesto povedu řeči velezrádné. Murphyho zákon říká: „*Jen ten, kdo něčemu rozumí, to dokáže vysvětlit tak, aby tomu nikdo jiný nerozuměl.*“ Tak uvidíme.

Můj příspěvek je koncipován jako krátké chaotické zamyšlení nad realitou penitenciárních věd. Proto jsem jej nazval, zda stojíme na správné straně goblénu. Stojíme i nestojíme, ale o tom až v dalším textu.

Osobnost každého člověka, tedy i pachatele trestné činnosti, takovým goblénem je. Na rubové straně sebekrásnějšího goblénu je chaotická spleť nitek, které námi pozorovaný obraz na lícové straně tvoří, ale jen těžko si umíme představit, jaký obraz tvoří. A co když některou z nich vytáhneme? Na lícové straně našeho goblénu se objeví kaz, ale i tak je celkový obraz zachován a je zřejmé, co na něm je. Někdy takový kaz ani nevidíme, nitek by muselo být vytaženo více. U člověka jsou takovými nitkami psychické vlastnosti, inteligence, emoční inteligence, charakter, temperament, sociální zkušenost, případně porucha osobnosti, ale i genetiky atd. - všichni víte, co mám na mysli. A každý člověk má nějakou tu nitku svého obrazu vytaženou. Většinou to nic neznamená. Ale také existuje obraz Doriany Greye. A na něm nitky na odvrácené straně goblénu už tak velkou roli mít mohou, ale nemusí. Zvláště když jsou vytahovány jedna za druhou. Na lícové straně může obraz kazit třeba plíseň, mechanické poškození, které onen obraz mění, jako jej může měnit u člověka negativní životní zkušenost, droga, špatná volba řešení nějaké situace anebo prosté zlo, které ve výsledku tvoří onu zjizvenou tvář Doriany Greye, kterou my nazýváme převážně kriminalitou a zvláště recidivou. Není to nic jiného než Platónský zlom. Ona „*nebezpečná hranice, kdy platónská mysl vstupuje do kontaktu s nejasnou realitou, kdy nebezpečně narůstá rozdíl mezi tím, co skutečně víme, a tím, co si myslíme, že víme.*“⁸ Biskup z Avranches Pierre Daniel Huet (též Huetius – kritizoval karteziánství v díle „*Censura philosophiae cartesianae*“, Paris, 1689, pozn. LB) v roce 1689 napsal: „*Věci nelze poznat s dokonalou určitostí, protože možných příčin existuje nekonečné množství*“.⁹

Američtí kriminologové manželé Glueckovi se již před druhou světovou válkou pokusili předpovídat, u kterých skupin vězňů je největší pravděpodobnost recidivy. Později se zabývali kriminalitou dětí a mladistvých a tvrdili, že jejich pozdější kriminální chování dokáží předpovědět z devadesátiprocentní přesností. Ve Velké Británii byl koncem 60. let minulého století proveden výzkum chlapců z borstalských ústavů (Název je odvozen z anglického městečka Borstal v hrabství kentském, tj. východně od Londýna, kde od roku 1897 fungoval ústav pro delikventní chlapce ve stáří od 16 do 21 let. Základem borstalského systému byl individuální přístup k jednotlivci na základě pečlivého pedagogického a psychologického vyšetření.). Ukázalo se, že tabulky, vypracované jako základ predikčních technik, poskytovaly spolehlivější prognózu než posudky personálu, který byl s chovanci v každodenním styku po poměrně dlouhou dobu. (dle Jones, s. 86–87). Že by předchůdce SARPa? ...a kéž by bylo SARPO tak úspěšné (třeba už je, nevím).

Před několika dny jsem otevřel vysokoškolská skripta penologie, vydaná v roce 2007, kterých jsem autorem. A zděsil jsem se, kolik v nich obsažených fakt, tezí a názorů již po pouhých deseti letech neplatí. Nejsou to jen zákony a další normy, ale i prezentované přístupy

⁸ Citováno dle Taleb, 2007, česky 2011, s. 16

⁹ Taleb, 2011, s. 397

a náplně penitenciárního procesu. Změnily se mnohé přístupy a metody práce, ale změnilo se i složení vězňů a zaměstnanců.

Predikce kriminálního chování je po desetiletí předmětem vášnivých debat. Má své odpůrce i zastánce. Dnes převládá názor, že kriminální chování nelze spolehlivě predikovat. Ve vězeňství se toto odráží při zpracování hodnocení na odsouzeného k podmíněnému propuštění nebo v zařazování do vnitřní diferenciace. Velmi snadno se z hlediska predikce můžeme dopustit alfa nebo beta chyby.

Alfa chyba – jedinec je seznán nenebezpečným, (neškodným) ačkoliv nebezpečný je;

beta chyba – jedinec je omylem označen za nebezpečného (viz Čírtková, 2013, s. 86).

Zkrátka a dobře, vzorné chování ve vězení a plnění programů zacházení ještě neznamená, že nedojde k recidivě. A naopak. Zatím ale forenzní, potažmo penitenciární psychologie nemají při všech omezeních a pochybnostech k dispozici jinou možnost predikce nebezpečnosti pachatele a je tak jediným nástrojem ochrany společnosti před nenapravitelnými pachateli (dle Čírtková, 2013, s. 87).

Posuďte sami, zda nám opravdu hrozí platónský zlom a zda měl biskup Heut pravdu.

Penologie a penitenciaristika se jako vědy přes řadu peripetií a někdy i protivenství soustavně rozvíjely, i když mnohdy v podstatě skrytě a nenápadně. Odkaz Výzkumného ústavu penologického, o kterém zde daleko zasvěceněji hovořili nebo budou hovořit další přednášející, udržovali při životě po jeho zrušení lidé ve věznicích, kteří si našli čas na vědeckou práci. Nerad bych na někoho zapomněl, ale byli to zejména: doktorka Miluše Urbanová, která, i když byla mimo vězeňství, přednášela a tvořila v oblasti penitenciární psychologie, dále v abecedním pořadí Lubomír Bajcura, Eva Biedermanová, Vratislava Černíková, Jana Firstová, Jaroslav Hála, Václav Jiříčka, Miloslav Jůzl, Milan Kohoutek, Aleš Kýr, Alena Marešová, Vladimír Mařádek, Jiří Mezník, Petr Prasek, Tereza Raszková, Květa Sluková, Miroslav Tamchyna a mnozí další. Ještě před několika lety jsme jako VS v několika ročnících prestižní mezinárodní konference Psychologie práce a organizace měli vlastní forenzní sekci, kde jsme mohli široce prezentovat vězeňství. Podobně tomu bylo v rámci Kriminologických dnů. Bohužel zájem odborníků o účast z věznic postupně slábl a tak na těchto konferencích zazní z penitenciární oblasti jen ojedinělé příspěvky. Velmi široká spolupráce byla s katedrou psychologie FF UK, která pro nás realizovala kurzy forenzní psychologie. Totéž lze konstatovat o spolupráci s Klinikou adiktologie I. LF a VFN UK v Praze. Slibně se rozvíjela a realizovala spolupráce s katedrou sociálních věd a speciální pedagogiky TUL v Liberci. Podobně tomu bylo s PA ČR.

Všimli jste si minulého času mých konstatování? A hlavní příčina? Ta stojí mimo VS ČR a k překvapení Vás všech se jmenuje peníze a tím i nedostatek odborného personálu. Myslím tím podhodnocené tabulky. Tím nechci říci, že se v oblasti vzdělávání vězeňského personálu nic nedělá, nebo se zaměstnanci VS neúčastní různých odborných setkání a konferencí. Opak je pravdou. Plně chápu a nemůže tomu být jinak, že primárně musí být zajištěn chod věznice a to včetně přítomnosti odborných zaměstnanců.

A tak máme na lícové straně tohoto goblénu to, že chceme a hlavně potřebujeme vysoce profesionální personál, prezentaci vězeňství veřejnosti tak, aby viděla, že se ve věznicích dělá i odborná práce, ale i to, jak je práce ve vězeňství náročná.

A na rubové straně goblénu je nedostatek personálu, finančních prostředků, neodborné tlaky na vězeňství, zkreslené a nepravdivé informace ve sdělovacích prostředcích.

Abychom mohli zlepšovat kvalitu penitenciární praxe, potřebujeme kvalitní výzkumné a analytické zázemí.

A tak na lícové straně tohoto goblénu je snaha VS tuto činnost podporovat a vytvářet podmínky pro alespoň dílčí výzkumné úkoly. Ty se většinou realizovaly v Akademii VS ČR a některé v IKSP. Významná byla i spolupráce s PA ČR.

Na rubové straně tohoto goblénu je absence samostatného vědeckého pracoviště, zvláště pak longitudinálního penologického výzkumu, ale i časté střídání různých přístupů a koncepcí **bez dostatečné analýzy zdarů a nezdarů koncepcí minulých** až po předsudky. Zatímco za první částí tvrzení jsou opět peníze a tak stojí mimo VS, za druhou částí jsou politici, a to také může VS jen stěží významněji ovlivnit. A přiznejme si, na této straně je i veřejné mínění.

Na lícové straně tohoto goblénu je odborné zacházení s vězni, stále vzdělanější, odborné

a profesionálně kvalitní a zdatný personál, aktivity s vězni, specializovaná oddělení, velmi dobrá úroveň diagnostiky a tím i programů zacházení, snaha o zbavení se různých typů závislostí s prolongací do civilního života. To vše je vedeno snahou, aby odsouzený opustil kriminální kariéru, někdy ale i tím, aby ve věznici nestrádal, např. nebyl šikanován atd.

Na rubové straně tohoto goblenu je druhý život vězňů. To, že přes veškerou snahu personálu jsou po většinu dne pod vlivem spoluvězňů atd. – všichni víte, kam mířím. Je třeba si přiznat, že někteří nejsou schopni se z kriminální kariéry vyvázat, přičemž příčiny mohou být hluboko v osobnosti vězně.

„V podstatě jde o střet dvou psychologických koncepcí pojetí člověka:

- člověka jako jedince, jehož úspěch v životě (a o ten v jádru penitenciárního problému jde) je dán (tedy i predikován) racionalitou vyjádřenou přímočaře v chování, nebo
- člověka jako jedince, o jehož úspěchu nebo fiasku nerozhoduje jeho racionalita, nýbrž její souběh s emocionalitou, jak je pojímána emoční inteligence“.¹⁰

Někde jsem četl tento výrok: „Účel, který potřebuje nesprávné prostředky, nemůže být správný účel. Použijeme-li k dobrému cíli špatných prostředků, přestává být cíl dobrý.“ Navážu dalším citátem. „Cesta do pekel je dlážděna dobrými úmysly.“

Proto se musíme ptát:

Jak dalece jsme si jisti, že program zacházení je u konkrétního odsouzeného dobrým prostředkem za použití dobrých metod a forem k dosažení dobrého cíle?

Máme dostatek sil a prostředků na individualizaci výchovných a terapeutických přístupů, „šitých na míru“ jednotlivci?

Je naše diagnostika potřeb a rizik odsouzeného přesná, a to do jaké míry?

Jakou roli hraje v chování odsouzeného účelovost?

Mám za to, že i přes veškerý pokrok v diagnostice, vybavení věznic a odborné zdatnosti personálu bude existovat skupina vězňů resistantních vůči jakýmkoli formám zacházení a změnám ve své psychice a postojích k životu vlastnímu, ale i druhých.

Tyto otázky a hlavně odpovědi na ně jsou oním výše zmíněným platónským zlomem. Je to onen okamžik, kdy naše znázornění reality přestává fungovat, ale my si toho nejsme vědomi. Je proto třeba se vyhnout obsedantní nostalgii, kdy se stáváme vězni minulosti. Jako že něco nejde, že je to zbytečné, že se vězni stejně vrací do vězení atd. A do jaké míry si jsme jistí, že vše děláme dobře.

Z toho nás může spolehlivě vyvést ven jen jediné. A to je věda, odpovědná analýza zdarů a nezdarů v naší práci a odhalování jejich příčin. Vedle toho myslíme i na personál. Byl tu nebo tu bude zmíněn výzkum vychovatelů provedený VÚPen počátkem 80. let. Máloco skončilo tak rychle v trezorech bývalých mocných. Nevzpomínám si ale na jiný výzkum, který by se týkal personálu. Takovými bílými vránami byly např. výzkumy koruptivních tlaků na personál věznic, realizovaný AVS v roce 2013¹¹ nebo vzdělávacích potřeb zaměstnanců VS pracujících v protidrogové oblasti¹², realizovaný opět AVS v roce 2012. Jinak vše směřujeme k vězněným osobám.

Třeba mějme na paměti výrok F. Nietzscheho: „Ten kdo, bojuje s příšerami, by se měl mít na pozoru, aby se též nestal příšerou, neboť když dlouho hledíš do propasti (pekelné), propast (pekelná) hledí i do tebe.“¹³

¹⁰ PETR, F., 1999, s. 63

¹¹ SOCHŮREK, J. (ed.); SLUKOVÁ, K.; BAJCURA, L. *Sociálně psychologická analýza specifík koruptivního jednání a koruptivních tlaků ve Vězeňské službě ČR*. [online] Zpráva zpracovaná na základě úkolu číslo 5.5.1. Strategie vlády v boji s korupcí na období let 2013 a 2014. Stráž pod Ralskem: Akademie Vězeňské služby ČR, 2013. Dostupné na WWW: <<http://www.korupce.cz/assets/protikorupcni-strategie-vlady/na-leta-2013-2014/Socialne-psychologicka-analyza.pdf>>.

¹² Výzkumný projekt „Úroveň kvalifikace a vzdělávacích potřeb zaměstnanců, kteří poskytují protidrogové služby ve vazebních věznicích a věznicích.“ Projekt byl schválen generálním ředitelem VS ČR brigádním generálem PhDr. Jiřím Treglerem dne 15. 9. 2011. Jako odborní řešitelé úkolu byli ředitelem Institutu vzdělávání VS ČR plk. Mgr. Bořivojem Malátem určení Mgr. Květa Sluková, Ph.D. a PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D. z IV VS.

¹³ "Wer mit Ungeheuern kämpft, mag zusehn, dass er nicht dabei zum Ungeheuer wird. Und wenn du lange in einen Abgrund blickst, blickt der Abgrund auch in dich hinein." – NIETZSCHE, Friedrich. *Jenseits von Gut und Böse*, 1886, Aph. 146. (J. Sochůrek podle amerických překladů před slovo propast dává také „pekelná“.) Česky: NIETZSCHE, Friedrich. *Mimo dobro a zlo: Předehra k filosofii budoucnosti*. Praha: Aurora, 2003.

Nekrolog o Dr. Sochůrkovi

Rozloučení s doktorem Sochůrkem

Dne 28. ledna 2018 krátce před jedenáctou hodinou večer dotlouklo srdce vyčerpané po dvouletém boji se zákeřnou onkologickou chorobou. Zemřel PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D. Tato zpráva se ještě téže noci šířila mezi lidmi, kteří ho měli rádi, do poslední chvíle na něho mysleli, podporovali ho v boji s nemocí a bolestmi. Odvahu mu dodávat nemuseli, té měl po celý život na rozdávání.

Všichni smuteční hosté, kterých se v libereckém krematoriu 2. února sešly snad více než dvě stovky, se shodli na tom, že oni byli jen špičkou ledovce z velkého množství lidí, kteří na Jana Sochůrka vděčně vzpomínají. Byli to kolegové z vězeňství, kde působil ihned po skončení svých univerzitních studií od roku 1975, byli to studenti různých kurzů na mnoha vysokých školách a kolegové z Akademie Vězeňské služby ČR, kde působil jako učitel a výzkumný pracovník posledních 16 let, a kolegové z katedry sociálních studií a speciální pedagogiky Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické Technické univerzity v Liberci, kde působil celé poslední dvě desetítky let.

V podstatě do posledních možných chvil se svým příznačným intelektuálním nasazením intenzivně pracoval. Na jeho stole v Akademii VS ČR zůstaly po jeho náhlém odchodu do nemocnice

rozložené otevřené knihy, dokumenty a lístky s poznámkami k práci, od které ho svou krutou silou nečekaně a navždy koncem října 2017 odtrhla postupující nemoc. Odolával jí statečně. To mohou potvrdit účastníci Penologických dnů, které v Akademii VS ČR založil a zorganizoval prvních 5 ročníků. Osobně moderoval pátý ročník této konference penitenciaristů 20. a 21. září 2017 a v roli hostitele vysloveně zazářil bez jakékoli známky oslabení, jaké by po několika operacích jistě bylo omluvitelné. V zájmu konference plně zúročil svou dlouholetou profesní a učitelskou zkušenost.

Každý člověk v životě hraje několik rolí. Přínejmenším roli profesní, roli ve své rodině a mezi přáteli. Lidé obvykle znají o druhém jen jednu, či dvě role z mnoha, které osoba neopakovatelně zastává, celek nahlížíme vždy jen zčásti. Pak si klademe otázku: Kdo to vlastně byl?

PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D. (15. 11. 1950 – 28. 1. 2018) byl psycholog, vysokoškolský pedagog a výzkumný pracovník.

V roce 1975 vystudoval psychologii na filosofické fakultě Univerzity Karlovy, v roce 1981 absolvoval postgraduální kurz penitenciární psychologie na katedře psychologie FF UK, tamtéž v roce 1985 vykonal rigorózní zkoušku a získal titul PhDr., později tam ukončil v roce 2001 také postgraduální kurz v oboru forenzní psychologie. Na 1. lékařské fakultě UK v roce 2005 dovršil svůj dlouhodobý zájem o adiktologii absolvováním kurzu celoživotního vzdělávání Drugs and Drug Users: General Overview. V roce 2006 vykonal státní doktorskou zkoušku na katedře speciální pedagogiky Pedagogické fakulty UK. Ve své vědecké a publikační činnosti se zaměřoval zejména na penitenciární psychologii, forenzní psychologii, adiktologii aplikovanou v podmínkách vězeňství a viktimologii. První dosud stále citovanou vědeckou studii zaměřenou na zacházení s drogově závislými vězni publikoval již v roce 1983 a od té doby se stal autorem, či spoluautorem mnoha vědeckých publikací, článků a vysokoškolských učebnic.

Po celý profesní život se podílel na penologických výzkumech nejen v rámci České republiky, ale i na mezinárodní úrovni. O své poznatky se dělil s kolegy na konferencích a při přednáškách na katedře speciální pedagogiky Pedagogické fakulty UK, na Technické

univerzitě v Liberci, ale i na dalších univerzitách v České republice i v zahraničí. Během 44 let své praxe pomáhal v profesní orientaci a odborném růstu více než jedné generaci vězeňských specialistů, ale i odborníků v dalších oborech, kteří se k němu rádi hlásí jako ke svému učiteli. V odborné práci byla pro něho charakteristická kritičnost, objektivita a přísně vědecká metodologie ověřování faktů. Přitom byla pro něho příslovečná hluboce lidská empatie, ochota ke spolupráci a schopnost citlivé podpory odborného rozvoje mladších kolegů, jimž zůstává příkladem v profesi i v soukromém životě.

Ministr spravedlnosti České republiky JUDr. Robert Pelikán, Ph.D., v loňském roce již potřetí oceňoval práci zaměstnanců a příslušníků Probační a mediační služby a Vězeňské služby ČR jako jednotlivců i kolektivů v mnoha kategoriích a nejvyšší ocenění, uvedení do „Síně slávy“, udělil 26. června 2017 právě Janu Sochůrkovi. Laureát poděkoval za své ocenění několika slovy, z nichž citujeme:

„Skromným dílem jsem se pokusil rozšířit nepříliš početnou penologickou literaturu ve formě učebních textů nebo statí v odborných časopisech.

Zejména jsem se snažil seznámit odbornou i laickou veřejnost s tím, jak je práce ve vězeňství těžká a náročná zejména na psychiku všech, kteří tam pracují.

Vím, a to přináší kritická sebezkušenost, že ne všechno se mi podařilo na sto procent. Některé věci bych dnes řešil úplně jinak než v okamžiku, kdy se řešit musely. Snad jich nebylo moc. Ale takový už je život.“

Svůj přínos označil slovem „skromný“ a takový byl i v soukromém životě.

Ve volném čase se zabýval na vysoké odborné úrovni rybařením, zkrášloval prostředí kolem své chalupy a rybníka, byl nadšeným příznivcem sportu, fandil hlavně našim hokejistům a fotbalistům. Kvůli fotbalu se podíval i na slavná hřiště v Evropě, například hřiště fotbalového klubu Arsenal v Londýně. Jako turistovi mu nestačilo jen ležení na pláži, ale zajímal se o domácí i zahraniční památky a dějiny lidstva. V kultuře nezůstával pozadu a často navštěvoval divadlo v Liberci, ale i divadla v Praze, měl rád operu i muzikály. Vášnivě povzbuzování k odvaze, jednotě a naději ve sborovém zpěvu „Va pensiero su l'ali dorate“ z opery Nabucco Giuseppe Verdiho jsme slýchali až za dveře jeho pracovny a zaznělo i nad jeho rakví. Často citoval dlouhé odstavce z klasické literatury české i zahraniční. Asi uměl z paměti všechny epigramy Karla Havlíčka Borovského, úryvky z Haškova Švejka, jimi vtipně glosoval složité problémy odborné i starosti všedního života. Své referáty často opíral o moudré citáty antických i jiných klasiků, někdy překvapil recitací lyrických veršů Puškinových. Jeho zájmy byly ale všestranné a těžko se dá najít nějaký obor, o kterém by nic nevěděl.

Za všechny zdrčené pozůstalé, kolegy a přátele při rozloučení s Janem Sochůrkem promluvila jeho dlouholetá spolupracovnice Mgr. Květa Sluková, Ph.D., a zmínila se i o nezměrném úsilí, které své práci věnoval nedbaje odpočinku:

„Němí a bezradní zůstáváme stát nad tímto zážitkem a pro jeho nejbližší, nejvíce postižené, jen těžko nalézáme vhodná slova útěchy.

V takových okamžicích se mohou vynořit pochybnosti o smyslu všeho konání a dostaví se otázka: Je vůbec naše pracovní nasazení přiměřené? Je a bylo všechno tak naléhavé a důležité i tváří v tvář smrti?“

Ano, těžko hledáme slova útěchy pro jeho rodinu. Vždycky byl hrdý na to, že mohl své vlasti vychovat tři syny a dceru, čestné a poctivé občany. V posledních dnech se jako dobří andělé u jeho lůžka střídaly jeho manželka a dcera. Těm všem chybí starostlivý manžel a otec. Jeho ztráta je pro ně nenahraditelná. Jen vzpomínky, plynoucí čas a láska přenášené do dalších generací mohou vyplnit prázdné místo a zhojit nyní čerstvě palčivou bolest. Nechtě jsou i tyto řádky také projevem účasti a soustrasti.

Ano, Jan Sochůrek nám chybí. Chybí nám jako psycholog forenzní a penitenciární, penolog, adiktolog, viktimolog, či prostě kolega a přítel. Jeho dílo zůstává pro nás závazkem, abychom chránili čest jeho památky a ve všem dobrém, co započal, pokračovali.

PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.

Vzpomínka vyučujících (a studentů) Technické univerzity v Liberci na doktora Jana Sochůrka

Úvod

Tento text je zpracován jako vzpomínka a pocta kolegovi z akademické sféry doktoru Janu Sochůrkovi, který působil na Technické univerzitě v Liberci. Je zpracován jako jakási mozaika vzpomínek a pocitů, které ve svých kolezích a studentech zanechal jako lektor, učitel, akademik, výzkumník a inspirující osobnost. Text je založen na postřezích, které do svých seminárních prací na téma „život a dílo dr. Jana Sochůrka“ vložili současní studenti Katedry sociálních studií a speciální pedagogiky (FP TU v Liberci) a na datech, která rešeršní činností získala sama autorka textu. Cílem je ukázat dr. Sochůrka jako osobnost, která se významně zasloužila o budování oboru sociální práce se zaměřením na penitenciární a postpenitenciární péči na vysokoškolské úrovni a která zanechala chuť poznávat, podněcovala zvědavost a otevřenost. Doktor Jan Sochůrek podporoval kritické myšlení a pochybnosti. Dával prostor a tvořil hranice toho, co je přijatelné. Reprezentoval lidství a studenti i kolegové na něj vzpomínají právě především jako na dobrého člověka, který si zaslouženě získávat respekt a úctu.

Vzpomínka na doktora Jana Sochůrka

Kolega dr. Jan Sochůrek byl psycholog, penolog, adiktolog, sociální pracovník, odborník na sociální patologii, angažovaný výzkumník a velký člověk. Jeho studenti a kolegové na něj vzpomínají jako na „pana učitele s velkým P“, jako na člověka, ze kterého vyzařoval klid a uměl tento klid dodávat i ostatním i ve vypjatých chvílích – jakými byly například statní závěrečné zkoušky. To lidské v přístupu dr. Sochůrka ke kolegům a studentům dodávalo váhu také jeho odbornosti a dávalo studentům zažít pocit a vědomí zodpovědnosti vůči vlastním znalostem a dovednostem, které si během výuky a tvorby závěrečných prací díky dr. Sochůrkovi osvojovali a prezentovali.

Mezi studenty a „služebně mladšími“ kolegy na akademické půdě bylo oceňováno, že dr. Sochůrek nevnímá a nedává na odiv své angažmá na vysoké škole jako prostředek budování vlastní důležitosti či způsob její prezentace. Jeho přístup byl vůči ostatním rovnocenný, rovný

PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D. na III. Penologických dnech

a tím velmi motivující. Ke každému studentovi se choval jako ke kolegovi, se kterým rád vede diskuse, protože jej samotného inspirují. Studenti i kolegové ve svých vzpomínkách často v souvislosti s osobností dr. Sochůrka používají slova jako „respekt“ a „úcta“. Lze dodat, že respekt a úcta v případě vztahu s dr. Sochůrkem byly vždy vzájemné. Studenti říkají, že mnohem významnější než výsledná známka ze zkoušky bylo ocenění, které uměl dr. Sochůrek vůči znalostem nebo dovednostem ve výzkumu vždy trefně vyslovit.

Odborná činnost a akademická práce byly v případě dr. Sochůrka charakteristické přísně kritickým myšlením. Byl to akademik a výzkumník, který stavěl na odborné metodologii a ověřování faktů. Byl otevřený vůči pochybnostem a jejich kritickému reflektování, odřikávání naučených dogmat nemělo v jeho případě prioritu. Přístup pana dr. Sochůrka zhmotňoval tvrzení, že i pedagogická (či zde spíše akademická) činnost je pomáhající profesí, v jejímž rámci je na prvním místě navázání důvěryhodného vztahu a hned na dalším místě plnění dohodnutých cílů spolupráce. Domnívám se, že přístup váženého pana kolegy Sochůrka je možné označit jako empatický a vřelý.

Doktor Jan Sochůrek byl inteligentní a noblesní muž, který byl ženami označován jako gentleman „každým coulem“. Často jsme s dr. Sochůrkem diskutovali např. o roli feminismu ve společnosti, o tom, jak feminismus vstupuje do každodenního života jak soukromého, tak pracovního, a jeho postřehy byly nejen inspirativní, ale časem se vždy v praxi ukázalo, že trefné a opodstatněné. Vyjadřoval obavu např. o stabilitu sebereflexe role muže a ženy ve společnosti, což je něco, co je v posledních letech hojně diskutováno. Na přístupu dr. Sochůrka k ženám studentkám či kolegyním nebylo nikdy nic vtíravého, ani lascivního. Jeho způsob komunikace bylo možné považovat za jakýsi vzor obyčejného lidského přístupu, který si nehraje na nic, co v něm není. Do vztahů a práce vkládal humor, který měl stejné charakteristiky. Studenti vzpomínají, že u dr. Sochůrka jim nevadilo slyšet humorné glosy či metafory vícekrát, vždy znamenaly odlehčení, zklidnění a zbavení se napětí ze zkouškové nebo tematicky definované situace.

Doktor Sochůrek byl humanista. Osobně jsem s ním spolupracovala v době realizace prvního ročníku akce Noc venku (2014), na které se spolupodílela TU v Liberci a Azylový dům pro muže v Liberci. Přístup dr. Sochůrka k osobám bez přístřeší a k celé situaci bezdomovectví v ČR byl právě takový. Zaměřený na člověka v kontextu obtížné situace. Nebylo na místě hovořit o „selhání“, či „nedostatečnosti“ lidí, kteří se ocitají na ulici. Doktor Jan Sochůrek vždy dbal na to, aby studenti (a v tomto případě i širší zainteresovaná veřejnost) vnímali, že bezdomovectví je sociální problém, nikoli problém selhání jednotlivce. Dalo by se říct, že dr. Sochůrek byl angažovaným člověkem a užíval také možnosti dané jeho příslušností k akademickému stavu, aby tuto angažovanost šířil dále.

Doktor Jan Sochůrek měl vysokou sociální inteligenci, komunikační dovednosti, analytické myšlení a dar řeči v přednesu. Také proto byl často osloven a žádán jako průvodce a mluvčí významných odborných událostí, konferencí, setkání absolventů Technické univerzity v Liberci apod. Ke svým bývalým a také budoucím studentům bude doktor Sochůrek nadále promlouvat díky mnoha odborným článkům, studijním textům a skriptům, která napsal. Studijní materiály a vysokoškolská skripta nesou také jistou odlehčenost a humor, který byl pro pedagoga Jana Sochůrka typický. Čtenář se při studiu neztrácí, nenudí a inspiruje se ke studiu dalšímu, k aktivnímu vyhledávání souvisejících informací.

Pro zpracování tohoto textu byly užity vzpomínky a postřehy těch, kteří dr. Jana Sochůrka znali jako kolegu nebo učitele. Nikdo z nás si ve chvíli vzpomínání nevybavil žádnou situaci, moment, který by vyvolával potřebu zaujmout kritický či odmítavý postoj vůči něčemu v souvislosti s Janem Sochůrkem. Ano, mohlo to být dáno pietou a lítostí nad ztrátou inspirativního a pracovitého člověka. Mohlo to být dáno ale také tím, že žádnou vzpomínku se záporným znaménkem na dr. Jana Sochůrka zde na TUL prostě nemáme...

P.S. - Poděkování studentům TUL

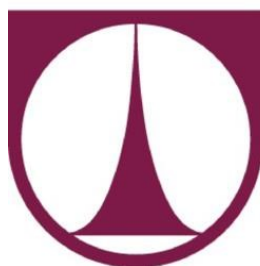
Ráda bych poděkovala studentům TUL, kteří věnovali svůj čas a energii zpracování dílčích poznámek, které nakonec vedly k vytvoření právě se uzavírajícího textu. Byli to: Mgr. Zdeňka Stiborová, Michal Drobník, Jana Chmelíková, Andrea Jebavá, DiS., Eliška Kozáková, Eva Novotná, Hana Oplištilová, Lucie Polanová a Marian Svoboda.

PhDr. Kateřina Thelenová, Ph.D.

Kontaktní údaje

Technická univerzita v Liberci,
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Studentská 2, 461 17 Liberec 1
Tel: 485 354 218
email: katerina.thelenova@tul.cz

**TECHNICKÁ
UNIVERZITA
V LIBERCI**
www.tul.cz

Bibliografie prací PhDr. Jana Sochůrka, Ph.D.

Zpracovala Ing. Ivana Baliharová, odborná knihovna AVS Stráž p.R.

Přehled dostupnosti práce ve vybraných veřejných knihovnách

Název knihovny	zkratka pro danou knihovnu
Knihovna Akademie VS ČR Stráž p. Ralskem	K1
Knihovna Policejní akademie v Praze	K2
Národní knihovna v Praze	K3
Krajská vědecká knihovna v Liberci	K4
Středočeská vědecká knihovna v Kladně	K5
Studijní a vědecká knihovna Plzeň	K6
Moravská zemská knihovna v Brně	K7
Moravskoslezská vědecká knihovna Ostrava	K8
Ústřední knihovna MU v Brně	K9
Knihovna Akademie policajného zboru	K10
Městská knihovna v Praze	K11

Poznámka:

Některé publikace Knihovny Akademie VS ČR ve Stráži pod Ralskem jsou dostupné pouze k distančnímu studiu.

Některé dokumenty z pozůstalosti Dr. Sochůrka knihovna teprve katalogizuje. Během tohoto procesu jsou objevovány a identifikovány stále nové dokumenty a publikace.

O některých pracích Dr. Sochůrka víme a jsou dostupné, o některých víme, ale nemáme je k dispozici, proto po nich stále pátráme. Navíc se také v průběhu tohoto nikdy asi nekončícího procesu objevují dosud neznámé práce, a kterých nám do té doby nebylo nic známo.

Na základě výše uvedených skutečností je zřejmé, že zmapování díla Dr. Sochůrka dnes i v pozdějších letech bude vždy jen částečné, nikoli úplné. Otevírá se zde prostor pro práci dalších generací badatelů v oboru penologie a ve vědách příbuzných.

Knížní publikace

SOCHŮREK, Jan. *K některým otázkám problematiky nealkoholických toxikománií v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: Správa SNV ČSR, 1983, 91 s. Edice: Metodická příručka 10. /K1; K2/

SOCHŮREK, Jan. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie. I. díl, Úvod do sociální patologie, sociálně patologické skupiny*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001, 81 s. Studijní texty pro distanční studium. ISBN 80-7083-494-3. /K1; K2; K3/

SOCHŮREK, Jan. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie. II. díl, Sociálně patologické jevy*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001, 47 s. Studijní texty pro distanční studium. ISBN 80-7083-495-1. /K1; K2; K3/

SOCHŮREK, Jan. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. I. díl, Obecná část*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2002, 93 s. Studijní texty pro distanční studium. ISBN 80-7083-679-2. /K1; K3; K4/

SOCHŮREK, Jan. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. II. díl, Speciální část*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2002, 82 s. Studijní texty pro distanční studium. ISBN 80-7083-680-6. /K1; K3; K4/

SOCHŮREK, Jan. *Nástin vybraných problémů viktimologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003, 81 s. ISBN 80-7083-745-4. /K1; K3; K4/

SOCHŮREK, Jan. *Vybraná témata z forenzní psychologie pro pracovníky vězeňství*. Stráž pod Ralskem: Institut vzdělávání VS ČR, 2003, 80 s. /K1/

MAREŠOVÁ, A.; NEČADA, V.; SLUKOVÁ, K.; SOCHŮREK, J.; ZEMAN, P. Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, 123 s. ISBN 80-7338-018-8.

Rovněž dostupné z: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/294.pdf>>

/K1; K4/

SOCHŮREK, Jan. *Úvod do viktimologie pro pracovníky vězeňství*. Stráž pod Ralskem: Institut vzdělávání VS ČR, 2004, 44 s.

/K1/

SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: TUL, 2007, 80 s. ISBN 978-80-7372-287-6.

/K1; K3; K4/

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie. I. díl, Úvod do teorie trestu a trestání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, 58 s. ISBN 978-80-7372-203-6.

/K1; K3; K4/

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie. II. díl, Teorie a praxe zacházení s vězněnými*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, 79 s. ISBN 978-80-7372-204-3.

/K1; K3; K4/

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie. III. díl, Negativní jevy ve vězení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, 69 s. ISBN 978-80-7372-205-0.

/K1; K3; K4/

ČERNÍKOVÁ, Vratislava; SOCHŮREK, Jan; FIRSTOVÁ, Jana. *Sociální ochrana : terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 244. s. ISBN 978-80-7380-138-0.

/K1; K3; K4/

SOCHŮREK, Jan. *Úvod do sociální patologie*. Liberec: Technická univerzita, 2009, 186 s. ISBN 978-80-7372-448-1.

/K1; K3; K4/

SOCHŮREK, Jan. *Úvod do základů psychologie, penologie a viktimologie pro základní odbornou přípravu příslušníků a zaměstnanců Vězeňské služby ČR*. Stráž pod Ralskem: Institut vzdělávání VS ČR, 2009, 110 s.

/K1/

SOCHŮREK, Jan; SLUKOVÁ, Květuše. *Stručný úvod do základů metodologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2013, 63 s. ISBN 978-80-7372-943-1.

/K1; K3; K4/

SOCHŮREK, Jan; SLUKOVÁ, Květuše. *Úvod do viktimologie pro pomáhající profese*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2013, 120 s. ISBN 978-80-7372-951-6.

/K1; K3; K4/

Kapitoly v knihách

SOCHŮREK, Jan. *Spolupráce se sdělovacími prostředky*. In: ČEPELKA, Oldřich aj. *Práce s veřejností v nepodnikatelském sektoru*. Liberec: Nadace Omega, 1997, s. 171–187. ISBN 80-902376-0-6.

/K1; K3; K4/

SOCHŮREK, J. *Současná toxikomanická scéna vězněné kriminální populace*. In MAREŠOVÁ, A.; SOCHŮREK, J.; VÁLKOVÁ, J. *Drogová problematika ve věznicích ČR a některých zahraničních věznicích*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, 124 s. ISBN 80-86008-84-3.

/K1; K3; K5/

JURÁKOVÁ, M.; NOVOTNÁ, J.; SOCHŮREK, J. *Koncepce prevence zneužívání návykových látek a dalších sociálně patologických jevů v působnosti MŠMT ČR*. In: JURÁKOVÁ, Marcela (ed.). *Primární protidrogová prevence: Sborník pro školní metodiky primární prevence škol a školských zařízení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2000, s. 5-6. ISBN 80-7083-455-2.

totéž v JURÁKOVÁ, Marcela (ed.). *Primární prevence: Sborník pro školní metodiky prevence*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2002, s. 5–6. ISBN 80-7083-677-6.

/K4/

SOCHŮREK, Jan. *Nástin problematiky sociální deviace a sociální patologie*. In: JURÁKOVÁ, Marcela (ed.). *Primární protidrogová prevence: Sborník pro školní metodiky primární prevence škol a školských zařízení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2000, s. 14–22. ISBN 80-7083-455-2. totéž v JURÁKOVÁ, Marcela (ed.). *Primární prevence: Sborník pro školní metodiky prevence*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2002, s. 9–17. ISBN 80-7083-677-6.

totéž v JURÁKOVÁ, Marcela a Leoš KŘEČEK (eds.). *Primární prevence: Sborník pro školní metodiky prevence*. Liberec: Krajský úřad Libereckého kraje, Odbor školství a mládeže, 2003, s. 5–12.

/K4/

SOCHŮREK, Jan. *Agrese*. (kap. 2, s. 13–25); *Sexuálně motivované násilí*. (kap. 3, s. 26–35); *Problematika domácího násilí*. (kap. 5, s. 68–78); *Týrání, zneužívání a zanedbávání dětí (syndrom CAN)*. (kap. 6, s. 79–99); *Komerční sexuální zneužívání dětí*. (kap. 8, s. 115–140); *Viktimologické následky zneužití*. (kap. 9, s. 141–166); In SLUKOVÁ, Květuše a kol. *Pachatelé a oběti násilí na dětech z pohledu penitenciární praxe : Druhé, doplněné vydání*. Stráž pod Ralskem: Institut vzdělávání Vězeňské služby České republiky, 2008. (Tato publikace byla vydána k proškolení terapeutů první fáze standardizovaného programu GREPP a jako manuál využívaný při realizaci tohoto programu.)

/K1/

SOCHŮREK, Jan. *Psychické determinanty sociálního zlyhání*. In: ČÍRTKOVÁ, L.; DIANIŠKA, G.; HAVRLETOVÁ, D.; MAREŠOVÁ, A.; SOCHŮREK, J. *Psychológia pre právnikov*. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 48–69. ISBN 978-80-8078-358-7.

/K3; K6/

SOCHŮREK, Jan. *Vybrané viktimologické problémy penitenciární praxe aneb jsou zločinci obětí společnosti?* In: JŮZL, Miloslav. *Sociální pedagogika v penitenciární praxi*. Brno: Institut meziprofesních studií, 2014, s. 187–201. ISBN 978-80-88010-00-5.

/K1; K7; K8/

Výzkumy

SOCHŮREK, J.; SLUKOVÁ, K. Výzkumný projekt „*Současný stav zacházení s problémovými uživateli drog v českých věznicích – účinnost bezdrogových zón*“. Stráž pod Ralskem: Akademie Vězeňské služby ČR, 2008.

SOCHŮREK, J.; SLUKOVÁ, K.; URBANOVÁ, M. Výzkum dlouhodobých trestů v českých věznicích – „*Penologická rizika u odsouzených k dlouhodobým trestům*“. Sledování a vyhodnocování rizikových faktorů a potřeb odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody v rámci preventivních opatření vedoucí ke snižování pravděpodobnosti recidivy. Stráž pod Ralskem: Akademie Vězeňské služby ČR, 2008.

SOCHŮREK, J.; SLUKOVÁ, K. Výzkumný projekt „*Úroveň kvalifikace a vzdělávacích potřeb zaměstnanců, kteří poskytují protidrogové služby ve vazebních věznicích a věznicích*“. Stráž pod Ralskem: Akademie Vězeňské služby ČR, 2012.

SOCHŮREK, J.; SLUKOVÁ, K. Koordinace projektu studentské grantové soutěže katedry sociálních studií a speciální pedagogiky Technické univerzity v Liberci „*Vzdělávací potřeby odsouzených matek s dětmi*“. Liberec: TUL, 2013.

SOCHŮREK, J. (ed.); SLUKOVÁ, K.; BAJCURA, L. *Sociálně psychologická analýza specifíků koruptivního jednání a koruptivních tlaků ve Vězeňské službě ČR*. [online] Zpráva zpracovaná na základě úkolu číslo 5.5.1. Strategie vlády v boji s korupcí na období let 2013 a 2014. Stráž pod Ralskem: Akademie Vězeňské služby ČR, 2013. Dostupné na WWW: <<http://www.korupce.cz/assets/protikorupcni-strategie-vlady-na-leta-2013-2014/Socialne-psychologicka-analyza.pdf>>.

Příspěvky na konferencích, ve sbornících

SOCHŮREK, Jan. *Problematika nealkoholových toxikomanií u vězněných kriminálních pachatelů*. In: NETÍK, Karel; VEČERKA, Kazimír (eds.). *K některým aktuálním otázkám kriminologického výzkumu v ČSSR*. Kosova Hora: Československá sociologická společnost při ČSAV, 1984, s. 114–121.

/K9/

MIOVSKÝ, M.; SOCHŮREK, J.; GAJDOŠÍKOVÁ, H. *Analýza současného stavu užívání nelegálních drog ve věznicích*. In: MIOVSKÝ, M., H. SPIRIG a M. HAVLÍČKOVÁ (eds.). *Vězeňství a nelegální drogy: Sborník textů z oblasti užívání nelegálních návykových látek ve věznicích*. Praha: Úřad vlády ČR, 2003, s. 20–39. Monografie, 2.

/K1; K4/

MIOVSKÝ, M.; SOCHŮREK, J.; SLUKOVÁ, K.; PAUKERTOVÁ, J. *Kurikulum vzdělávacího kurzu pro pracovníky vězeňské služby v oblasti užívání nelegálních návykových látek*. In: MIOVSKÝ, M.; SPIRIG, H.; HAVLÍČKOVÁ, M. (eds.). *Vězeňství a nelegální drogy: Sborník textů z oblasti užívání nelegálních návykových látek ve věznicích*. Praha: Úřad vlády ČR, 2003, s. 46–58. Monografie, 2.

/K1; K4/

SOCHŮREK, Jan. *Role drog v současné společnosti*. In: PEŠKOVÁ, J., PRŮCHA, M.; VAŇKOVÁ, I. (eds.). *Hledání souřadnic společného světa*. Praha: Eurolex, 2004, s. 120–130. ISBN 80-86432-91-2.

/K3; K4/

SOCHŮREK, Jan: *Trendy změn v sociálních anamnézách vězněných mladistvých kriminálních pachatelů* – In: *Mládež a kriminalita : Zborník*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2006, s. 435–450.

/K10/

SOCHŮREK, Jan. *Je vězení trestem nebo speciální sociální službou?* In: *ÉTOS – Etika v pedagogice a sociální práci*. Liberec: TU v Liberci, 2011, s. 85–92. ISBN 978-80-7372-788-8.

/K4/

SOCHŮREK, Jan a kol. *Vzdělávací potřeby odsouzených žen - matek s dětmi vyžadujícími zvláštní péči*. In: KIŠŠOVÁ, M.; ONDICOVÁ, M. (eds.). *Terciárna prevencia v širšom sociálnom kontexte: zborník z medzinárodného odborného seminára konaného 10. a 11. decembra 2013 v Bratislave*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2014, s. 93–99. ISBN 978-80-8054-593-2.

Rovněž dostupné z:

<<https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/KK/Katedra%20kriminologie%20zbornik%20B5.pdf>>

/K2/

SOCHŮREK, J.; SLUKOVÁ, K. *Quo vadis, penologie*. In: VÁLKOVÁ, H., ČERNÍKOVÁ, V.; FIRSTOVÁ, J. a kol. *Aktuální otázky vězeňství*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2014, s. 167–176. ISBN 978-80-7251-426-7.

/K7 - (digitalizovaný dokument); K11/

Konference Psychologie práce a organizace

SOCHŮREK, Jan. *Některé současné otázky penitenciární psychologie*. In: RYMEŠ, M.; ŠTIKAR, J. (eds.). *Psychologie práce a organizace 2009: příspěvky mezinárodní konference...* Praha, Matfyzpress, 2009, s. 245–250. ISBN 978-80-7378-119-4. Rovněž dostupné z:

<http://ppao.upol.cz/wp-content/uploads/2016/02/zbornik_ppao_2009.pdf>

/K11 (CD-ROM)/

SOCHŮREK, J. *Některé psychologické aspekty hromadných vystoupení vězněných osob*. In: LETOVANCOVÁ, E.; VAVRÁKOVÁ, E. (eds.). *Psychológia práce a organizácie 2010: zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2010, s. 454–466. ISBN 978-80-223-2970-5.

Rovněž dostupné z: <http://ppao.upol.cz/wp-content/uploads/2016/02/zbornik_ppao_2010.pdf>

SOCHŮREK, J.; SLUKOVÁ, K. *Psychologické aspekty kontinuálního profesního vzdělávání zaměstnanců Vězeňské služby České republiky*. In: ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, B., V. KULHAVÝ a J. PROCHÁZKA (eds.). *Konference psychologie a organizace práce 2011: Sborník příspěvků z mezinárodní konference [abstrakta]*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 10. ISBN 978-80-223-2970-5. Rovněž dostupné z:

<https://aleph.nkp.cz/F/?func=find-c&ccl_term=sys=004873465&local_base=SKC>

SOCHŮREK, J. *Některé sociálně psychologické aspekty hromadného chování vězňů. (Vybrané poznatky z výzkumu vzpour a hromadných nekázní vězněných osob v ČR a SR)*. In: ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, B., V. KULHAVÝ a J. PROCHÁZKA (eds.). *Konference psychologie a organizace*

práce 2011: Sborník příspěvků z mezinárodní konference [abstrakta]. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 15. ISBN 978-80-223-2970-5. Rovněž dostupné z:

<https://aleph.nkp.cz/F/?func=find-c&ccl_term=sys=004873465&local_base=SKC>

/K5/

SOCHŮREK, J., SLUKOVÁ, K. *Vybrané aspekty psychické zátěže příslušníků a zaměstnanců VS ČR a JS*. Příspěvek na Konferenci s mezinárodní účastí Psychologie práce a organizace 2013. Olomouc: FF UP, 2013.

SOCHŮREK, J., SLUKOVÁ, K. *Psychologické aspekty koruptivních tlaků v prostředí věznic*. Příspěvek na Mezinárodní konferenci Psychologie práce a organizace 2015. Praha, UK, 2015.

Konference Penologické dny

SOCHŮREK, Jan. *Drogová závislost v penitenciární praxi*. Příspěvek na Konferenci I. Penologické dny ve Stráži pod Ralskem, 7. 10. 2013.

SOCHŮREK, Jan. *Penologie na rozcestí?* Příspěvek na Konferenci II. Penologické dny ve Stráži pod Ralskem, 16. 9. 2014.

SOCHŮREK, Jan. *Kdo se nepoučí z historie...* Příspěvek na Konferenci III. Penologické dny ve Stráži pod Ralskem, 16. 9. 2015.

SOCHŮREK, Jan. *Stojíme na správné straně goblénu?* Příspěvek na Konferenci V. Penologické dny ve Stráži pod Ralskem, 21. 9. 2017.

Články z periodik

SOCHŮREK, Jan. *Problémy "druhého života" odsouzených*. In: *Zpravodaj SNV*. Praha, 1982, č. 3 /K1/

SOCHŮREK, Jan. *MUDr. Jaromír Rubeš*. In: *Bulletin Národní protidrogové centrály*. 1999, roč. 5, č. 1, s. 3–5. ISSN 1211-8834.

/K4/

SOCHŮREK, Jan. *MUDr. Jiří Drtil, CSc.* In: *Bulletin Národní protidrogové centrály*. 1999, roč. 5, č. 2, s. 3–4. ISSN 1211-8834.

/K4/

SOCHŮREK, Jan. *Současná drogová scéna mladistvých kriminálních pachatelů*. In: *Speciální pedagogika*. 2005, roč. 15, č. 3, s. 223–237. ISSN 1211-2720.

/K4/

SOCHŮREK, Jan. *Hromadné nekázně a vzpoury vězňů z pohledu penologie*. In: *Policista*. 2008, roč. 14, č. 3, příloha s. 10–12. ISSN 1211-7943.

/K4/

SOCHŮREK, Jan. *Vědeckovýzkumná činnost ve Vězeňské službě ČR*. In: *Soudce*. 2014, č. 3, roč. XVI, s. 5. ISSN 1211-5347.

SOCHŮREK, Jan. *Životní jubileum Miluše Urbanové*. In: *České vězeňství*. 2014, roč. 22, č. 2, s. 17–18. ISSN 1213-9297.

/K1; K4/

SOCHŮREK, J.; BAJCURA, L. *Meziresortní konference Akademie VS ČR*. In: *České vězeňství*. 2014, č. 4, s. 15. ISSN 1213-9297.

/K1; K4/

SOCHŮREK, Jan. *Anarchistické hnutí a vězeňství v ČR*. In: *České vězeňství*. 2014, roč. 22, č. 4, s. 20–23. ISSN 1213-9297.

/K1; K4/

SOCHŮREK, Jan. *III. Penologické dny ve znamení závislosti na léčivech*. In: *České vězeňství*. 2015, roč. 23, č. 4, s. 19–20. ISSN 1213-9297

/K1; K4/

SOCHŮREK, Jan. *PhDr. Miluše Urbanová, CSc.* In: *České vězeňství*. 2015, roč. 23, č. 4, s. 21. ISSN 1213-9297.
/K1; K4/

Vysokoškolské kvalifikační práce

SOCHŮREK, Jan. *Negativní jevy ve vězení a jejich vliv na reintegraci vězňů*. Praha, 2005. 218 s. Disertační práce (PhD.). Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Eva Šotolová.

O PhDr. Janu Sochůrkovi, Ph.D.

O autorech sborníku – PhDr. Jan Sochůrek. In: MIOVSKÝ, M., H. SPIRIG a M. HAVLÍČKOVÁ (eds.). Vězeňství a nelegální drogy: sborník textů z oblasti užívání nelegálních návykových látek ve věznicích. Praha: Úřad vlády ČR, 2003, s. 134. Monografie, 2.
/K1; K4/

BAJCURA, Lubomír. *Učitel Akademie VS ČR uveden do Síň slávy*. In: *České vězeňství*. 2017, č. 2-3, s. 23. ISSN 1213-9297. Rovněž dostupné z: <<https://www.vscr.cz/akademie-vs-cr/novinky/ucitel-akademie-vs-cr-byl-uvaden-do-sine-slavy/>>
/K1; K4/

BAJCURA, Lubomír. *Rozloučení s doktorem Sochůrkem*. [online] 8. 2. 2018. Stráž pod Ralskem: Akademie VS ČR [cit. 2018-02-08]. Dostupné z: <<https://www.vscr.cz/akademie-vs-cr/novinky/rozloucení-s-doktorem-sochurkem/>>

JŮZL, Miroslav. *Za Janem Sochůrkem* [online]. 8. 2. 2018. Stráž pod Ralskem: Akademie VS ČR [cit. 2018-02-08]. Dostupné z: <<https://www.vscr.cz/akademie-vs-cr/novinky/za-janem-sochurkem/>>
/K1; K4/

Předběžné materiály na VI. Penologické dny 18. a 19. září 2018

Úvodní zamyšlení k tématu sebevražd

Je sebevražda přirozená?

Antická stoická filosofie nemohla pro svou strohou logiku přijmout křesťanskou víru v život věčný. Snažila se dokázat, že smrt je něco přirozeného a dobrého. Stoický filosof Lucius Annaeus Seneca, tzv. Seneca mladší, býval některými spisovateli mylně považován za křesťana. Ale křesťané již v době prvotní církve věřili, že smrt je nepřirozená, Bůh ji nestvořil a na svět přišla teprve prvotním a dědičným hříchem praotce lidí Adama, zatímco Ježíš Kristus jako nový a bezhříšný Adam otevřel lidskému rodu svou obětí na kříži opět cestu do života věčného. Víra, že tělesným utrpením a smrtí zvítězil nad smrtí a i lidem ve hrobech budoucí život daroval, je dodnes základem křesťanské naděje.

Naproti tomu Seneca se snažil dokázat, že smrt je pro člověka dobro a že ji má proto přijmout s klidem jako jedinou jistotu, která jej čeká. Ve svém spisu z roku 37 n. l. takto utěšuje Marcii, která již po tři roky oplakávala smrt svého syna Metilia: „*Smrt zcela zbavuje všech strastí, je to konec, za který naše útrapy již nesahají. Smrt nás znovu ukládá do toho stavu úplného klidu, v kterém jsme leželi před narozením. Lituje-li někdo mrtvých, ať lituje i nenarozených.*“¹⁴

Když pak byl Seneca svým bývalým žákem císařem Neronem nespravedlivě obviněn, byl proto schopen s příznačným stoickým klidem a smířením přijmout smrt sebevraždou. Křesťan by patrně nevolil přijetí smrti podřezáním žil jako Seneca. Tím by totiž násilně sáhl na dílo Stvořitele.

Připomínám Senecu proto, že jeho myšlenky často citoval zakladatel Penologických dnů PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D., například když v jiné souvislosti svou přednášku 16. 9. 2015 uvedl mottem: „*Quae fuerant vitia, mores sunt. – Co bývaly hříchy, jsou dnes dobré mravy.*“

Ano, dnešní věda někdy charakterizuje sebevraždu jako cosi přirozeného, determinovaného a tudíž normálního. V agnostické, ateistické, pohanské, či tzv. novopohanské společnosti se ale sebevražda neprotiví dobrým mravům.

Naproti tomu by však neměl utichnout hlas, že přitakání smrti při sebevraždě je důsledkem ztráty víry. Především víry tradičních monoteistických konfesí, zvláště křesťanské, či židovské, ale naproti tomu víme i něco o sebevražděných atentátnících, což je problém mnohem složitější, který nelze na několika řádcích zjednodušovat. Sebevraha tedy křesťan může litovat, i když s jeho činem nesouhlasí, ale hlavně musí něco včas učinit před jeho činem, je-li to v jeho silách. Protože smrt je pro něho nepřirozená a sebevražda tím spíše. Mnoho křesťanů bylo prohlášeno za svaté, pokud se stali mučedníky. Nezpůsobili si tedy smrt těla sami. To je asi obecněji známo a odpovídalo by to prvoplánovému vidění duality vražda/sebevražda. Přesto jsou v historii Církve někteří lidé uctíváni jako svatí, ačkoli v nějakém okamžiku, většinou ve vysokém stáří, ulehli a prostě přestali dýchat. Bez velkých gest, bez autoagrese, tedy jakéhokoli sebenásilí, prostě jen tiše odešli z pomíjivého těla s vírou, že nesmrtelnou duší odcházejí do života věčného. Byla, nebo nebyla to sebevražda? Bylo to v tomto výjimečném případě něco jiného? Byl to hřích?

Nic tedy nelze hodnotit jednoduše jen na dvě skupiny označované rozměrem dobro a zlo, přirozenost a hřích. Přesto se asi mnoho lidí shodne na tom, že sebevražda (v jejím užším významu) jde proti přirozenosti. Ale každý to vidí jinak a ono je to také v různých souvislostech a situacích různé.

Smrt a sebevražda jsou ošklivé, ale ve vězeňství nepominutelná témata. Na Penologické dny proto přirozeně patří. A vedle nich slova eliminace a prevence.

Abychom úvahu skončili optimisticky, můžeme si jen popřát, aby debaty o sebevraždách ve vězeňství prospěly praxi. Také aby Penologické dny navazovaly na započatou tradici novými tématy, v dalších letech pokračovaly a měly dlouhý život.

Lubomír Bajcura

¹⁴ SENECA, Lucius Annaeus. *Seneka vychovatel a utěšitel*. Olomouc : Votobia, 1995. ISBN 80-85619-12-1, s. 112

Anotace některých referátů VI. Penologických dnů 18. a 19. 9. 2018

18. září 2018

10:10–10:30

PhDr. Václav Jiříčka, Ph.D., vedoucí psycholog VS ČR

Prevence suicidií ve Vězeňské službě ČR

Statistiky sebevražd a sebevražedných pokusů jsou mocným nástrojem ovlivňujícím prevenci takového jednání ve věznicích. Podobně jako mapy kriminality, i „mapy“ sebevražedného jednání mohou pomoci nasměrovat vhodné intervence v takovém čase a na takové místo, kde jsou nejvíce potřeba. Zbývá otázka, co jsou vhodné intervence, kdo by je měl dělat a s kým.

11:00–11:45

Prim. MUDr. Jan Křen, Psychiatrická nemocnice Kosmonosy

Sebevražda z pohledu psychiatra.

Pohled na sebevraždu jako fenomén doprovázející lidstvo od počátku do současnosti.

Sebevražda a duševní onemocnění, aneb rozhodně ne každý sebevrah nutně trpí duševní poruchou.

Situace v České republice a srovnání se světem.

Naše možnosti zaznamenat blížící se sebevražedný pokus, práce s pacientem po sebevražedném pokusu, co nabízí „systém“ a co by bylo ideální?

11:45–12:15

Prim. MUDr. Veronika Kotková, Psychiatrická nemocnice Kosmonosy

Sebepoškození z pohledu psychiatra

Sebepoškození je z psychiatrického hlediska patologické chování. Může být součástí klinického obrazu řady duševních onemocnění. Může, ale nemusí být spojeno s myšlenkami na smrt. Smrt, na rozdíl od sebevražedného pokusu, není v naprosté většině jeho cílem. Záměrné sebepoškození je závažný problém, vyskytuje se až u 4 procent dospělých jedinců v běžné populaci.

19. září 2018

09:30–09:50

PhDr. Václav Jiříčka, Ph.D.; PhDr. Soňa Haluzová, Psychologické pracoviště VS ČR

Analýza suicidálního jednání vězňených osob - varovné signály v příkladech z praxe

...když žil u otce a jeho družky společně s dalšími 5 dětmi, často neměl co jíst, kde spát ani co si obléci. Když mu bylo 17 let, v opilosti se spolupachatelem, s motivem svého pobavení, brutálním způsobem zavraždil bezdomovce. Z doby „výchovy“ u otce má na rukou stopy po sebepoškození. Ve výkonu trestu byl šikanován spoluodsouzenými a již dvakrát se pokusil o sebevraždu...Varovné signály jsou zřejmé. Je v možnostech odborných zaměstnanců odvrátit všechny vězně od sebevražedného jednání?

09:50–10:15

mjr. PhDr. Juraj Zajac, vedúci skupiny psychodiagnostickej a konzultačnej činnosti Ústavu na výkon väzby a Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Bratislava

Suicidalita vo väzenskom prostredí na Slovensku

Príspevok sa zaoberá problematikou suicidality vo väzenskom prostredí na Slovensku. Poskytuje informácie o špecifikách a prevalencii suicidálneho správania osôb vo výkone väzby a výkone trestu odňatia slobody v slovenskom väzenstve, pričom prezentuje systém zaobchádzania, ktorého cieľom je eliminovanie rizika sebapoškodení, či samovražd. Príspevok je venovaný významnosti hodnotenia suicidálnej ideácie ako najdôležitejšiemu varovnému signálu pri posudzovaní rizika v diagnostike suicidality väznených osôb.

10:45–11:10

pplk. Mgr. Václav Džofko, odbor výkonu väzby a trestu GŘ VS ČR, metodik pro výkon väzby a trestu

Posuzování mimořádných událostí

Rozdíly v posuzování mimořádných událostí dle závažnosti předběžně zjištěných pochybení nebo při podezření z pochybení – výjezd kontrolní skupiny na místo události/posouzení „na dálku“ na základě zaslání vyžádaných podkladů. Účel posuzování mimořádných událostí

(zhodnocení, zda došlo k pochybení ve vztahu k platným zákonným normám a vnitřním předpisům, či nikoli x nutnost vnímat také lidský rozměr dané události ve vztahu k zúčastněným zaměstnancům, přestože primární účel posouzení mimořádné události je, jak vidno, zcela jiný).

11:35–12:00

PhDr. Soňa Haluzová, Psychologické pracoviště VS ČR

Péče o zaměstnance

Jak moc je fyzicky a psychicky náročná práce u VS ČR? Převažují negativní účinky stresu při práci u VS ČR nad pozitivními? Odpovědi na tyto otázky známe. Otázkou však je, zda VS ČR dostatečně pečují o duševní zdraví svých příslušníků a zaměstnanců a napomáhá zdravě bez následků při zvládání psychicky náročných situací. Příslušník není „tvrdák“ bez jakýchkoliv emocí, je to člověk jako každý jiný.

PhDr. Miluše Urbanová, CSc. a PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D. na konferenci k 10. výročí Institutu vzdělávání VS ČR ve Stráži p. R.

Dr. Jan Sochůrek, Ph.D. zahajoval druhý den V. Penologických dnů 21. 9. 2017

Poslední přednáška PhDr. Jana Sochůrka, Ph.D. na V. Penologických dnech 21. 9. 2017

BAJCURA, Lubomír a kol. *Penologické dny 2013–2017. Sborník dokumentů.* Stráž pod Ralskem: Akademie VS ČR, 2018, ISBN 978-80-270-4570-9.

Text sborníku byl schválen k tisku 17. 8. 2018, tedy měsíc před konáním VI. Penologických dnů, proto neobsahuje příspěvky, které byly doručeny po tomto datu.

Vydavatel: Akademie Vězeňské služby České republiky, 2018. Tiskovina neperiodická.

Účelový náklad pro účastníky konference VI. Penologické dny 18.–19. 9. 2018.

